

The Boğaziçi Law Review

ISSN: 3023-4611

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/blr>

Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığının Hukuki Boyutu ve Türkiye

The Legal Dimension of Eastern Mediterranean Maritime Zone Dispute and Turkey

Muhammed Bardakçı

To cite this article: Muhammed Bardakçı, 'Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığının Hukuki Boyutu ve Türkiye' (2023) 1(1) The Boğaziçi Law Review 69.

Submission Date: 3 April 2023

Acceptance Date: 24 July 2023

Article Type: Research Article

© 2023 Muhammed Bardakçı. Published with license by Boğaziçi University Publishing

Published online: October 2023

Submit your article to this journal [↗](https://dergipark.org.tr/tr/pub/blr)

Full Terms & Conditions of access and use can be found at
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/blr>

DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞININ HUKUKİ BOYUTU VE TÜRKİYE

THE LEGAL DIMENSION OF EASTERN MEDITERRANEAN MARITIME ZONE DISPUTE AND TURKEY

Muhammed Bardakcı

Araştırma Görevlisi, Boğaziçi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı

ÖZET

Doğu Akdeniz havzası üç tarafı karalarla çevrili bir havza olarak tarih boyunca jeopolitik önemini muhafaza etmiştir. Doğu Akdeniz'in stratejik konumu ve öneminin ise son dönemlerde ön plana çıktığı görülmektedir. Şüphesiz bu gelişmelerin arka planında havzada potansiyeli olduğu tahmin edilen yeraltı kaynakları bulunmaktadır. Bu doğal kaynakların bölgesel aktörler arasında paylaşımı ise ihtilaf konusu oluşturmaktadır. Meselenin özünde ise aslında bir uluslararası deniz hukuku sorununun mevcut olduğunu anlamak mümkündür. Devletlerin egemenliklerinin denizel bir uzantısını teşkil eden kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramları, bölge devletlerinin de yeraltı kaynaklarına dair çıkarlarını muhafaza etmek amacıyla farklı yorumlarına tabi tuttuğu uluslararası hukuk kavramları olarak ortaya çıkmaktadır. Hal böyleyken Türkiye'nin de meselenin merkezinde olan çıkarları için sahadaki faaliyetlerinin yanında uluslararası hukuka uygun çözümü sağlayacak organları devreye sokması büyük önem arz etmektedir. Zira Kıbrıs meselesinin de denizel uzantısını teşkil eden deniz yetki alanları uyuşmazlığının uluslararası hukuka müracaat edilmeden kısa vadede çözülmesi mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla çözümsüzlük hali, sorunu her geçen gün daha da derinleştirmekte ve enerji kaynaklarından bölgesel aktörlerin hakça faydalanmasının önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Bu noktada bölge devletlerinden hiçbirisinin uluslararası hukuk sistemini tamamen reddettiği söylenememektedir. Fakat buradaki meseleyi oluşturan, devletlerin söz konusu kavramları kendi lehlerine olacak ve bazı durumlarda maksimalist neticelere yol açacak şekilde yorumluyor olmalarıdır. Bu gerçek karşısında Türkiye'nin uluslararası hukuk verileri ışığında hakça çözüme erişmek amacıyla meseleyi uluslararası yargıya taşıması kanaatimizce en makul seçenek olmaktadır. Bu kertede Türkiye'nin diğer bölge devletlerince kendisine biçilen alandan daha fazlasını alabileceği, uluslararası mahkeme içtihatları ve kuralları ışığında söylenebilmektedir. Bu açıdan bu çalışma kapsamında ilk olarak meseleye ilişkin temel uluslararası hukuk kavramları irdelenecek; ardından Türkiye'nin bölge devletleri ile olan uyuşmazlıklarının uluslararası hukuk boyutu tek tek incelenecektir. Son kısımda ise Türkiye'nin Doğu Akdeniz meselesinin çözümünde uluslararası hukuk çözüm mekanizmalarını nasıl devreye sokabileceğine dair kısa bir çıkarım sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: "Doğu Akdeniz", "hakkaniyet prensibi", "kıta sahanlığı", "münhasır ekonomik bölge" "Uluslararası Adalet Divanı", "barışçıl çözüm"

ABSTRACT

The Eastern Mediterranean basin, as a three-sided landlocked basin, has preserved its geopolitical importance throughout history. It has been observed that strategic location and importance of the Eastern Mediterranean come to the forefront recently. Undoubtedly, seabed resources that are estimated to have potential in the basin have been in the background of these developments. The sharing of these natural seabed resources among the regional actors has been a matter of dispute. It can be understood that there is a problem of law of the sea at the root of the issue. The concepts of continental shelf and exclusive economic zone, which constitute a maritime continuation of the

sovereignty of states, stand as the concepts of international law that regional states also make different interpretations of them in order to protect their interests in seabed resources. This being the case, it is very important for Turkey to use international organs providing resolutions in accordance with international law for its interests standing in the heart of the issue. Because it has not look possible to resolve the dispute over maritime zones, which also constitutes the maritime continuation of the Cyprus issue, in the short run without recourse to international law. Therefore, the deadlock situation has been deepening the problem each passing days and stand as a critical obstacle the fair exploit of the energy resources by the regional actors. At this point, it cannot be expressed that states of the region reject the international system completely. However, the issue is different interpretations of the states on these legal concepts in favor of their interest and maximalist results. Considering this reality, in our opinion, it would be the most plausible way for Turkey to bring the issue to the international judicial organs in order to reach an equitable solution in the light of international law dataset. In that stage, it can be expressed that Turkey can obtain more than the area considered for it by the other regional states in the light of international court jurisprudence and rules. In this regard, within the scope of this study, the fundamental international law concepts related to the issue will be examined in the first stage; then, the international legal dimension of disputes among Turkey and other regional states will be evaluated one by one. In the last part, a briefing will be presented on the way that Turkey can activate international dispute resolution mechanisms to resolve the Eastern Mediterranean issue.

Keywords: “Eastern Mediterranean”, “principle of equity”, “continental shelf”, “exclusive economic zone”, “International Court of Justice”, “pacific settlement”

EXTENDED SUMMARY

The Eastern Mediterranean has always been critically important from geopolitical aspects. The limited maritime area of the basin also has been one of the clashes of interests in history. In this respect, it can be seen that history repeats itself with regard to maritime struggle. At this time, the underlying reason for the conflict is the potential seabed energy sources in the area. However, it has been disregarded by policymakers that this conflict is intrinsically an international law conflict which can be resolved through diplomatic means and by the dataset of international law rules. Therefore, in our opinion, it would be reasonable to examine relevant international law framework for the settlement of these disputes.

In the first stage, the relevant rules, and institutions of international law of the sea has to be enlightened to legal dimension of the issue. At this point, the continental shelf and exclusive economic zone and their delimitation methods would be in the centre. The conceptual differences between the continental shelf, which has a more deep-rooted history, and the exclusive economic zone, which is a newer concept, are also important in terms of examining the legal dimension of the issue. The continental shelf provides inherent rights which are ipso facto and ab initio. Therefore, the continental shelf does not require any proclamation unlike the exclusive economic zone. The continental shelf provides the user state with exploitation rights for minerals, non-living species and, to a limited extent, some living species. On the other hand, many living resources including fishing rights are provided by the institution of exclusive economic zone. The delimitation of maritime zones is inevitable in the places that the opposing coasts are not wide enough to be delimited independently without any interaction. In the course of delimitation, the result of state practices and judicial jurisprudence is that the conditions of the related geography are of great importance. Considering this reality, it can be emphasized that an approach based on the adjustment of the equidistance line according to the conditions of the related case in the light of the relevant circumstances predominates in judicial case-laws on a plane where the ultimate goal had been determined as to reach an “equitable solution” in the United Nations Law of the Sea Convention (UNCLOS).

It is remarkable to say that the Eastern Mediterranean maritime zone dispute is essentially an

international law of the sea problem. In this regard, the provisions of UNCLOS that can be evaluated in the context of customary law and the other rules of law of the sea will be in the center of the resolution. In view of the fact that Greece and the Greek Cypriot Administration (GCA) are leaving Turkey a very limited maritime zone in the context of the Seville Map, it is of great importance for Turkey's national interests to examine the legal dimension of the issue. Therefore, Turkey's legal relationship with other riparian states should be taken into account. In this respect, the legal dimension of Turkey's maritime zone dispute with Greece, the Greek Cypriot Administration, Egypt, and Libya is considered.

The paramount point with regard to legal relationship between Turkey and the other riparian states is the disputes with Greece and the GCA. In this context, the legal problem between Turkey and Greece is mainly tied to whether some Greek islands can be entitled to the maritime zone due to their location. At this point, the maritime jurisdiction areas for these islands should be limited in favor of Turkey, which is the mainland state, by considering the "principle of equity" and "special circumstances" in order to reach the "equitable solution" expressed in UNCLOS articles 74 and 83. This inference can also be seen in judicial jurisprudence clearly. Notwithstanding a similar result can be reached for the case of GCA, the fact that the GCA has been recognized as an independent state on its own and as the holder of the whole Cyprus island, its geographical location and size are also important factors to be considered.

In this framework, it would be a reasonable option for Turkey to promote the legal dimension of the dispute, which is already a matter of international law of the sea. As a matter of fact, the issue in question is directly related to the Cyprus conflict. In our opinion, Turkey has to appeal the issue to the International Court of Justice or to one of the other judicial bodies because of the fact that it would prevent the issue from remaining a deadlock and contribute to the resolution of the Cyprus conflict, which has also been deadlock for years.

1. GİRİŞ

Doğu Akdeniz bölgesi, coğrafi açıdan üç tarafı karalarla çevrili bir havza konumundaki bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu coğrafi şartlar ekseninde düşünüldüğünde, bölgedeki ülkelere tek başlarına yetemeyecek kadar sıkışık bir alana hapsedilmiş denizin, bölge ülkeleri arasında her daim anlaşmazlıklara ve paylaşım sorunlarına yol açması, muhtemel bir çıktı olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan düşünüldüğünde bölgeye dair anlaşmazlıkların ana kaynağını deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının oluşturduğu görülmektedir. Bu anlaşmazlıkların ise bölgedeki bazı deniz altı doğal kaynaklarının keşfi ve potansiyel kaynakların bulunması karşısında son yıllarda daha da arttığı görülmektedir.

Türkiye, Doğu Akdeniz'in en uzun kıyıya sahip ülkesi olarak bölgedeki deniz yetki alanı problematiğinde önemli bir aktör olarak yerini korumaktadır. Bu noktada, bölgedeki diğer ülkeler arasında yapılan ikili anlaşmaların varlığı, Türkiye'nin son dönemde Libya ve KKTC ile yapılanlar dışında yaptığı bir anlaşmanın olmaması ve Türkiye'nin Akdeniz'de hâlihazırda bir münhasır ekonomik bölge (MEB) ilan yapmamış olması gibi faktörler bir arada düşünüldüğünde, Türkiye'nin çıkarlarına ters düşecek bir paylaşımın bölge ülkeleri tarafından hayata geçirilmeye çalışıldığı açıkça ortadadır. Uluslararası hukukun süregelen normları ve yerleşik kuralları ışığında, Türkiye'nin diğer bölge ülkelerince kendisine biçilen haklardan daha fazlasına sahip olacağı görülmektedir. Hal böyleyken, uluslararası yargı kararları ve devlet pratikleri neticesinde Türkiye'nin ve aynı zamanda diğer bölge ülkelerinin de uluslararası hukukun belirlediği sınırlar içerisindeki haklarına erişimleri de ancak mese-

lenin hukuki boyutunun tüm taraflarca ön plana çıkarılması ve irdelenmesi ile olacaktır. Bu veçhede, kıyı hattı ve stratejik konumu ile bölgenin en önemli aktörlerinden olan Türkiye'nin bu yönde atılımlarda bulunması sorunun kendi lehine ve pratik bir şekilde çözülmesi noktasında güçlü bir alternatif yol olarak düşünülebilecektir. Tüm bunlardan yola çıkılarak söz konusu bu çalışmada öncelikle sorunun kaynağındaki hukuki kavramların genel çerçevesi üzerinde kısaca durulacak; ardından meselenin Türkiye açısından hukuki boyutu, sorunun kaynağı olan bölge ülkeleri nezdinde irdelenecektir. Son değerlendirmelerden önce ise meselenin çözümünde Türkiye'nin kullanabileceği hukuki başvuru yollarına değinilecektir.

2. MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE VE KİTA SAHANLIĞININ SINIRLANDIRILMASINA DAİR ÇERÇEVE

2.1. KAVRAMSAL BOYUT

Uluslararası hukukta başlıca deniz yetki alanlarından olan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kavramları Doğu Akdeniz meselesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu iki kavram arasında nispeten daha eski bir kullanıma sahip olan kıta sahanlığı, en basit tanımıyla kara ülkesinin deniz altına giden uzantısı olarak ifade edilebilmektedir.¹ Uluslararası düzlemde ilk olarak ABD Başkanı Truman'ın 1945 tarihli bildirisini² ve ardından gelen Latin Amerika devletlerinin tek taraflı ilanları ile yer bulan kıta sahanlığı kavramı; pozitif hukuk metinlerinde ise ilk olarak 1958 Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nde düzenlenmiştir. Fakat bu Sözleşme devletlerce fazla rağbet görmemiştir.³ Dolayısıyla bu bağlamda kıta sahanlığı kavramının 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) kapsamında oluşan tanımsal çerçevesi ön plana çıkmaktadır.⁴

BMDHS'nin 76. maddesinde düzenlenen kıta sahanlığı kavramının, bu Sözleşme'den önce bazı temel özellikleri Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda⁵ Uluslararası Adalet Divanı (UAD) tarafından zikredilmiştir.⁶ Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda (1969) UAD, kıta sahanlığının ülkenin kara parçasının denizdeki uzantısı olduğunu belirterek, kıta sahanlığı üzerinde ilgili devletin haklarının *ipso facto* ve *ab initio* olarak kendi egemenliğinden süregelen bir kurum olduğunu bildirmiştir.⁷ Ayrıca Divan, buradaki münhasır hakların, devletlerin mündemiç hakları olduğunu ve herhangi bir ilana ya da aktif kullanıma da ihtiyaç

¹ Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk* (16. basım, Turhan Kitabevi 2017) 265.

² 'Proclamation 2667 September 28, 1945 Policy of the United States with respect to the natural sources of the subsoil and sea bed of the continental shelf.' (U.S. Department of Commerce, 12 August 2009) <https://www.gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf> Erişim Tarihi: 7 Mart 2022.

³ Arda Özkan, 'Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Uluslararası Uygulamalar: Sözleşmeler, İçtihat ve Doktrin' (2015) 1(31) *The Journal of Academic Social Science Studies*, 367, 373.

⁴ Münhasır ekonomik bölge kavramının gelişimine dair kapsamlı bir inceleme için bkz. Enver Bozkurt, 'Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı' (2006) 2(5) *Uluslararası Hukuk ve Politika* 50.

⁵ *North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands)* [1969] ICJ Rep 3. ["Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası"]

⁶ Pazarıcı (n 1) 266.

⁷ Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası (n 5) para 19.

bulunmadığını belirtmiştir.⁸ Bu durumun doğal bir sonucu olarak da devletlerin bu bölgelerdeki tasarruflarının kendi inisiyatifleri altında olduğuna işaret edilmelidir. Kıta sahanlığının kapsamı, doğal kaynaklardan faydalanma anlamında olmakla birlikte BMDHS'nin 77. maddesine göre madenler, öteki cansız varlıklar ile deniz tabanında bulunan ve sedanter tür olarak adlandırılıp kısıtlı hareket imkânına sahip bulunan canlılar bu kapsama girmektedir.

Münhasır ekonomik bölge (MEB) kavramı ise kıta sahanlığına göre daha yeni bir kavram olmakla birlikte BMDHS'nin 56. maddesi ve devamındaki hükümlerle hukuki çerçeveye kavuşmuştur. Bu hükümlere göre MEB, kıyıdan itibaren en fazla 200 mil olan bir alanı kapsayarak kıyı devletine bazı münhasır hak ve yetkiler vermektedir. BMDHS'nin 56. maddesine göre kıyı devletine MEB kapsamında canlı doğal kaynaklar üzerinde ve tüm canlı olmayan kaynaklar üzerinde yetki tanınırken; deniz çevresinin korunması, bölgede bilimsel araştırma yapma ve tesisat yapımı gibi bazı yargısal ve idari yetkilerin de tanınmış olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, MEB'in kıta sahanlığının kapsamında olmayan, başta balıkçılık olmak üzere yüksek ekonomik değere sahip bazı canlı kaynakları da kapsadığından hareketle 200 deniz miline kadar olan mesafe için MEB'in kıta sahanlığına göre daha geniş haklar tanıdığı söylenebilmektedir. Öte yandan MEB, kıta sahanlığının aksine, ilan ile hüküm kazanan bir deniz hukuku kurumudur.⁹ Ayrıca UAD de Romanya-Ukrayna arasında Serpent (Yılan) Adası'na dair verdiği kararda, kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölge arasındaki farka ayrıca değinmiş; kıta sahanlığının doğal bir hak olduğuna ve MEB'in ise bir ülkenin egemenlik haklarının kullanımına dair uç noktayı gösterdiğine işaret etmiştir.¹⁰ Öte yandan, aynı Doğu Akdeniz bölgesinde olduğu gibi kıyıdaş devletlerin ayrı ayrı kendi MEB'lerini ilan edebilmelerine veya kıta sahanlıklarını kullanmalarına olanak tanımayacak kadar dar olan bölgelerde, ilgili devletler arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması gerekmektedir.¹¹ Bu ekseninde düşünüldüğünde sınırlandırmanın gerektiği bölgelerde, her ne kadar kıta sahanlığı ilan edilmeye bağlı olmaksızın mündemiç yetkiler veriyor olsa da, ilgili diğer devletlerin de aynı haklara sahip olacağı gerçeği karşısında ilgili devletlerin birbirleriyle ilişkiye girerek veya ilan ile bu yetkilerini kullanabilecekleri görülmektedir. Dolayısıyla, MEB'in ilan edildiği bir bölgede kıta sahanlığının uygulama bakımından değerinin daha az olduğu söylenebilecektir.¹² Nitekim Divan da Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası'nda, kıta sahanlığı ve MEB kavramlarının modern hukukta birbiriyle sıkı ilişkide ve bağlantıda olan kavramlar olduğuna değinerek, kıta sahanlığında sahip olunan hakların ilan edilmiş bir MEB'de de olacağını belirtmiş; kıta sahanlığının sınırlandırılmasında söz konusu ülkeye ait olabilecek MEB'in miktarı ile sıkı ilişkiye dikkat çekmiştir.¹³

⁸ ibid para 19.

⁹ Anthony Aust, *Handbook of International Law* (2nd edn, Cambridge University Press, 2010) 284; Malcolm Shaw, *Uluslararası Hukuk* (8. basım, Yücel Acer, İbrahim Kaya, M. Turgut Demirtepe et al. çev., TÜBA Yayınları, 2018) 417.

¹⁰ *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)* [2009] I.C.J. Rep 61 para 217. ["Romanya-Ukrayna Davası"]

¹¹ Aust (n 9) 285.

¹² Selami Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku* (6. basım, Beta Yayınları, 2020) 270.

¹³ *Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)* [1985] I.C.J. Rep 13 para 33. ["Libya-Malta Davası"]

Tüm bunlardan mütevellit, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanı anlaşmazlığında MEB kavramının kıta sahanlığına göre daha ön planda olacağı, sorunun bir MEB problemi olarak düşünülmesinin ve adlandırılmasının daha kapsayıcı bir yaklaşım olacağı görülmektedir. Bu yaklaşımın henüz MEB ilan etmemiş bölge devletlerini de kapsayacağı ayrıca ifade edilmelidir; zira bölgenin her devletin ayrı ayrı kıta sahanlığına sahip olamayacak kadar dar olması, bölge devletleri arasında MEB'e yönelik bir anlaşma sürecine dair ihtiyacı da doğal olarak beraberinde getirecektir.

2.2. KITA SAHANLIĞI VE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGENİN SINIRLANDIRILMASI

Deniz yetki alanlarının karşılıklı olarak tam etki ile kullanılmasına imkân olamayacak yerlerde bu alanların sınırlandırılması gerekliliğinin bir bağlantısı olarak, deniz yetki alanlarına ait sınırlandırma rejimi münhasır ekonomik bölge açısından BMDHS'nin 74. maddesinde; kıta sahanlığı için 83. maddesinde bire bir aynı olarak ifade edilmiştir. BMDHS'nin 74/1 hükmüne göre “*Kıyıları karşı karşıya veya yan yana olan Devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması, hakça bir çözüm bulmak üzere, Milletlerarası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde zikredilen milletlerarası hukuka göre anlaşma ile gerçekleştirilecektir.*”¹⁴ Dolayısıyla açıkça görülmektedir ki sınırlandırma andlaşma yoluyla ya da andlaşma dışı diğer yollarla her halükârda hakça bir çözüme ulaşmak için yapılacaktır.¹⁵

Deniz yetki alanlarının sınırlandırması açısından yargı kararlarına genel manada bakıldığında, üç ayrı safhanın olduğu görülebilmektedir. Buna göre, Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı ile başlayan ve Anglo-Fransız Kıta Sahanelığı Tahkimi¹⁶ ile devam eden ilk dönem yargı kararlarında; hakkaniyete dayalı çözüme ulaşmanın, sınırlandırmada kullanılan yöntemlerin önünde olduğu belirtilmek suretiyle¹⁷ “sonuç odaklı hakkaniyet” yaklaşımı ve davanın somut şartlarına göre değişen esnek bir anlayış güdülmüştür.¹⁸ Jan Mayen Kıta Sahanelığı davası¹⁹ ile başlayan ikinci dönem yargı kararlarında ise “düzeltici hakkaniyet yaklaşımına” dayalı olarak ilk aşamada çizilmiş olan eşit uzaklık çizgisinin ilgili koşullar esasında düzeltilmesi esas alınmıştır. Son olarak, Romanya-Ukrayna Davası ile başlayan, üçüncü ve en güncel yaklaşımda ise ikinci dönem yargı kararlarındaki düzeltici hakkaniyet yaklaşımına çok benzer bir şekilde “üç aşama metodu” güdülmüş; ilk aşamada çizilen geçici eşit uzaklık çizgisi, ikinci aşamada ilgili unsurlar nezaretinde ayarlamalara tabi tutulduktan sonra düzeltici hakkaniyet yaklaşımına ek olarak, çıkan sonuç orantılılık testine tabi tutulmuş-

¹⁴ BMDHS'nin Türkçe çevirisi için bkz. Selami Kuran, Aydın Okur ve Meltem Sarıbeyoğlu, Reşat Volkan Günel, *Uluslararası Hukuk Temel Metinler* (3. basım, Beta Yayınları 2014) 353-476.

¹⁵ Pazarıcı (n 1) 271.

¹⁶ *Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic, (UK, France)* [1978] United Nations Ad-hoc Arbitration Rep. XVII, 3. [“Birleşik Krallık-Fransa Tahkimi”]

¹⁷ Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası (n 5) para 92.

¹⁸ Yoshifumi Tanaka, *The International Law of the Sea* (3rd edn, Cambridge University Press 2019) 242.

¹⁹ *Case Concerning Maritime Delimitation in The Area Between Greenland and Jan Mayen (Denmark V. Norway)* [1993] I.C.J. Rep 38. [“Jan Mayen Davası”]

tur.²⁰ Son dönemde ve yargı kararlarının çoğunda hukuki belirliliği, esnekliğe nazaran çok daha fazla ön plana alan “üç aşama metodu” yaklaşımının baskın yaklaşım olduğunun altı çizilmelidir. Fakat yine de son tahlilde, deniz yetki alanı sınırlandırmalarında somut olayın şartlarına uygun bir değerlendirmenin yapılmasının kaçınılmaz olduğu belirtilmesi gereken bir husustur.²¹ Tüm bunlardan da görülebileceği üzere, her ne kadar belirlilik ilkesini ön planda tutan bir yaklaşımın yargı kararlarında tercih edilmesine dair yeni bir eğilim olsa da, BMDHS 74 ve 83. maddelerinde sınırlandırmanın yöntemlerinden çok sınırlandırma ile ulaşılması gereken sonuca odaklanıldığı söylenmelidir.²² Dolayısıyla sınırlandırmalarda kullanılabilecek bu prensip ve ilkeler daha çok yargı kararları ile somut olayların koşullarına göre, tüketici sayıda olmadan ele alınmıştır.²³ Nitekim UAD tarafından Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Davası’nda, sınırlandırmanın her davanın özel koşullarına göre farklı etmenler göz önünde bulundurulmak suretiyle yapılacağı zikredilmiştir.²⁴ Dolayısıyla, sınırlandırmada eşit uzaklık veya diğer yöntemlerin ne oranda kullanılacağı ve çizilen eşit uzaklık çizgisinin hakça çözüme nasıl uyarlanabileceği gibi hususlar, sınırlandırma sahasına ait ilgili coğrafi koşullar ve bu çerçevede hakça çözüme ulaşmak adına uygulama alanı bulabilecek bazı ilke veya prensiplerin ışığında belirlenecektir.²⁵

Tüm bunlar ekseninde düşünüldüğünde, yargısal uygulamalardan ve içtihatlardan neşet eden, tüketici sayıda olmayan ve esnek yapıda bulunan bazı ilkeler veya prensipler ön plana çıkmıştır. Ayrıca şu da ifade edilmelidir ki deniz yetki alanlarının sınırlandırmasında coğrafi, coğrafi olmayan veya ekonomik birçok unsur dikkate alınmakta ise de coğrafi unsurların bu noktada ana iskeleti teşkil ettiği söylenebilmektedir.²⁶ Bunlardan “coğrafyanın üstünlüğü” ve “coğrafyanın yeniden biçimlendirilmemesi” ilkelerine göre, sınırlandırma yapılacak bölgenin coğrafyasına ilişkin faktörler coğrafi olmayan diğer faktörlere göre ön planda olacaktır. Bu bağlamda, anakaranın uzunluğu ve kıyı hattının şekli önem arz etmekte olup “kara denize hâkimdir” şeklinde bir çıkarım olarak ortaya çıkmaktadır.²⁷ Öte yandan yardımcı prensip olarak yargı kurumları tarafından bazı hakkaniyet ilkelerinin de kullanıldığı görülmektedir. Buna göre ise her davanın koşullarına uygun olarak coğrafi veya coğrafi olmayan bazı “ilgili durumlar”ın sınırlandırmanın nihai haline evrilmesinde göz önüne alınacağını söylemek mümkündür.²⁸ Öte yandan, ilgili ülkelerin kıyı uzunlukları ile alacağı deniz yetki alanı arasındaki orana dair bir ilke olan “orantılılık ilkesi” sınırlandırmaya dair önemli bir yer tutmaktadır. Fakat yargısal pratikte bu hususta olabilecek orana dair net ve yeknesak bir yaklaşım bulunmamakla beraber, bu noktada somut davanın koşullarına göre değerlendirme yapılacaktır. Ayrıca bu ilkenin, diğer yöntemlerle yapılmış bir sınırlandırmanın

²⁰ Tanaka (n 19) 245-247.

²¹ ibid 250.

²² Özkan (n 3) 377.

²³ ibid 377.

²⁴ *Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)* [1982] I.C.J. Rep. 18, para 132. [“Tunus-Libya Davası”]

²⁵ Shaw (n 9) 422.

²⁶ Tanaka (n 19) 268.

²⁷ Nesrin Singil, *Kıta Sahaneliğinin Sınırlanmasında Orantılılık İlkesinin Rolü* (On iki Levha Yayınları 2020) 43-45.

²⁸ ibid 49-51.

son değerlendirme safhasında da kullanılabilceği görülmektedir.²⁹ Diğer bir prensip olan “kapatmama/kesmeme prensibi” ise ülkelerin kıyılarının tamamen başka ülkelerin deniz yetki alanları ile kapatılmış olmasının hakça bir çözüm getirmeyeceği varsayımından çıkılarak ortaya konan bir prensiptir. Fakat bu prensibin orantılılık prensibi gibi nispi ve ikincil bir prensip olduğu belirtilmelidir; zira hakça bir çözüme ulaşılmasına engel olduğu veya hakça çözümün hâlihazırda sağlanabildiği durumlarda uygulanmaması gerektiğini de belirtmek gerekmektedir.³⁰ Sonuç olarak, her ne kadar UAD bazı prensipler ışığında eşit uzaklığa göre çizilen sınırın daha sonradan ayarlanması şeklinde olan ve somut olayın koşullarına odaklanan yaklaşımını, özellikle de son yıllardaki davalarda genellikle uyguluyor olsa da bu konuda Mahkeme’nin yine de davanın koşullarına göre daha önceki içtihatlarının aksine farklı yaklaşımlar sergileyebileceği de söylenebilmektedir. Fakat içtihatlarla oluşturulmuş bu ilkelerin, sınırlandırmaya ilişkin olarak somut bir tablo çizilmesine katkı sağladığı da açıkça ortadadır.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırmasında en önemli faktörlerden birisi de adaların mevcudiyetidir. Bu noktada adaların tanımsal çerçevesine dair BMDHS’nin 121. maddesinin önem arz ettiği de belirtilmelidir. Bu çerçevede BMDHS’nin 121/1 hükmüne göre ada, “su ile çevrilmiş, suların en çok yükseldiği zaman su üstünde kalan, doğal oluşmuş arazi parçası” olarak tanımlanmış olup 121/2 hükmünde bu niteliği haiz adaların, sahip oldukları deniz yetki alanlarına ait sınırlandırılmanın kara parçalarına uygulanabilir diğer hükümlere göre yapılacağı zikredilmiştir. Fakat 121/3 hükmünde ise ada niteliğine dair bir kısıtlama getirilerek, “kendine ait ekonomik hayatı olmayan” veya “insanın barınmasına imkân vermeyen” coğrafi oluşumların “kayalık” statüsünü haiz olup karasularına sahip olabiliyorken, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığına sahip olamayacağı belirtilmiştir. Deniz yetki alanlarının sınırlandırması açısından adaların dört temel grupta ele alınabildiği görülmektedir. Buna göre doğru taraftaki adalar, eşit uzaklık çizgisinin yakınında veya üzerinde olan adalar, ters (yanlış) taraftaki adalar ve denizaşırı toprak konumundaki adalar olmak üzere söz konusu dört grup incelenebilmektedir. Aşağıda daha ayrıntılı olarak da değinileceği üzere, Doğu Akdeniz özelinde ise özellikle Meis ve diğer adaların da varlığıyla birlikte, bu hususta ters tarafta kalan adaların önem kazandığı söylenmelidir. Ters taraftaki adaların deniz yetki alanlarının sınırlandırılması açısından devlet pratiklerine bakıldığında da ikili sınırlandırma anlaşmalarında tam etki verildiği senaryoların yanı sıra sınırlı etki verilmediği veya hiç etki verilmemiş olduğu senaryoların da mevcut olduğu geniş bir yelpazede farklılık olduğu dile getirilmelidir.³¹ Aynı farklılığın yargı kararları bakımından da olduğunun altı ayrıca çizilmelidir.

²⁹ ibid 53-55.

³⁰ Mehmet Akif Kütükçü ve İslam Safa Kaya, ‘Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz’deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye’nin Hukuki Durumu’ (2016) 6(2/1) Yaşam Bilimleri Dergisi 81, 88.

³¹ Bu konudaki devlet pratiklerine dair kapsamlı bir inceleme için bkz. Yücel Acer, ‘Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama’, (2008) 4(16) Uluslararası Hukuk ve Politika 1.

3. DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI MESELESİNİN HUKUKİ BOYUTUNUN TÜRKİYE AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanı uyuşmazlığının özüne inildiği zaman, bölgede son zamanlarda keşfedilen enerji kaynaklarının ve enerji potansiyelinin paylaşımının altta yatan sebep olduğu görülmektedir. Bölgenin yaklaşık enerji potansiyelinin 2,24 trilyon metreküp doğal gaz olduğu söylenebilmektedir.³² Bölge ülkelerinden Mısır, İsrail ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) çeşitli boyutlarda keşifler yaptığı ve bazı enerji şirketlerine arama ve faaliyet ruhsatları verdiği bilinmektedir. Fakat henüz Türkiye'nin yaptığı sondaj faaliyetlerinden bir kaynak keşfi açıklaması gelmediği de not edilmesi gereken bir noktadır. Öte yandan İsrail'in kendi MEB alanında işletmeye başladığı doğal gaz kaynaklarının, enerji ithalatçısı Avrupa ülkelerine taşınması için çeşitli taşıma projelerine girildiği bilinmektedir. Bu seçenekler, GKRY'ye LNG tesisi kurulması, Türkiye üzerinden taşıma ve 2 Ocak 2020'de İsrail, GKRY ve Yunanistan arasında imzalanan ve doğal gazı GKRY-Girit-Yunanistan hattı üzerinden Avrupa'ya taşınmayı hedefleyen East-Med projesidir.³³ Fakat East-Med projesinin Türkiye üzerinden taşımaya göre yaklaşık 10 kat daha pahalı olması, fizibilite zorluklarının olması gibi sebeplerden ötürü çok da cazip bir yol olmadığını belirtmek gerekmektedir.³⁴ Öte yandan, Rusya'nın Ukrayna'da giriştiği savaş durumunun getirdiği kriz ortamına etkili karşılıklar verebilmek adına Avrupa ülkelerinin Rusya'ya enerji noktasındaki bağımlılıklarını ortadan kaldırmayı istedikleri bilinen bir durumdur. Bu konjonktürde, İsrail'in Leviathan gaz sahası başta olmak üzere yüksek potansiyelli gaz sahalarından çıkan enerjinin Türkiye üzerinden güvenli ve daha düşük maliyetle taşınmaları önemli bir seçenek olarak başat rolededir.

Tüm bunlara paralel olarak bölgenin enerji potansiyelinin oluşturduğu tablo ile hukuki argümanlar arasında bir uyuşma olduğu da söylenebilmektedir. Bir başka deyişle, bölgedeki enerji potansiyelinin varlığı, bölge ülkelerinin hukuki savlarını ileri sürmelerinde önemli bir etken konumunda bulunmaktadır. Bölge ülkelerinden Türkiye, İsrail, Libya ve Suriye BMDHS'ye taraf değildir. Fakat BMDHS'nin bazı hükümlerinin teamül hukuku kapsamında da bu ülkelere uygulandığı ifade edilmelidir. Bölge ülkelerinden Yunanistan ve GKRY'nin girişimleri ile hazırlanmak istenen deniz yetki alanı senaryosunun bel kemiğini teşkil eden Seville Haritası'na³⁵ dayalı yaklaşıma göre Türkiye, hakça ilkeler nezdinde bir çözüme göre elde etme ihtimali bulunan daha fazla bir deniz yetki alanından mahrum kalmakta-

³² Özer Balkaş, 'Doğu Akdeniz'de Doğal Gaz Keşifleri, Pazarlama Senaryoları, Enerji Güvenliği ve Jeopolitika' [2019] TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası 1, 2.

³³ Mehmet Efe Birsellioglu, 'Clashing Interests in the Eastern Mediterranean: What About Turkey?' (2019) 21(4) Insight Turkey 115, 127.

³⁴ Balkaş (n 31) 23-24

³⁵ Yunanistan'ın iddiaları bakımından önem arz eden söz konusu Seville Haritası, 2000'li yılların başında İspanya'daki Seville Üniversitesi'nde Juan L.S. de Vivero ve Juan C.R. Mateos tarafından hazırlanmış bir haritadır. Fakat haritanın ilk halinin ise Amerikan Jeoloji Birimi tarafından 1972'de yayımlandığı da kabul edilmektedir. Söz konusu haritaya göre Yunanistan'ın bölgedeki adaları, anakarasının bir uzantısı olarak değerlendirilmekte ve buna göre esas hat belirlenmek suretiyle Yunanistan'ın çok geniş bir deniz yetki alanına sahip olabileceği öngörülmektedir. Emete Gözügüzelli, 'International Law Of The Sea and Megisti' (2021) 4(1) Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi 39, 46.

dır.³⁶ Türkiye ise çeşitli yollarla bu yaklaşıma itiraz etmektedir. Türkiye'nin bölgedeki deniz yetki alanı uyuşmazlığı ile ilgili genel tutumu, bölge devletleri ile andlaşma yoluyla alanların hakça çözüme uygun şekilde belirlenmesi şeklinde özetlenebilmektedir.³⁷ Türkiye açısından uyuşmazlığı üç ayrı bölgede incelemek mümkündür. Buna göre I. bölge Türkiye'nin Suriye ve Lübnan ile alanını, II. bölge Türkiye-KKTC arası alanı ve III. bölge Türkiye'nin Yunanistan, GKRY, Mısır ve Libya ile kalan alanını temsil etmektedir. I. Bölge açısından Türkiye'nin Lübnan ve Suriye ile MEB andlaşmasına girişmesi, bu ülkelerin mevcut iç ve dış ihtilafları ve söz konusu denizel alanın hâlihazırdaki ihtilafın bir parçası olmadığından bahisle yakın gelecekte gündeme gelmesi pek olası görünmemektedir. Öte yandan, Türkiye ile KKTC arasında 21 Eylül 2011 tarihinde imzalanan MEB andlaşması³⁸ ile sınırlandırma yapılmış olduğu için kısa vadede bir uyuşmazlık konusu oluşmayacağı öngörülebilir. Tüm bunlardan mütevellit, açıkça ifade edilmelidir ki, sınırlandırma meselesinin özünü ve çok büyük bir kısmını III. bölge oluşturmaktadır.³⁹ Dolayısıyla bu bölüm altında da III. bölgeye, III. bölge açısından da ülkeler arası bazda olmak üzere, asıl sorunu teşkil eden Türkiye-Yunanistan-GKRY eksenindeki uyuşmazlıklara çalışmada daha fazla ağırlık verilecektir. Son değerlendirmelerden önce ise Türkiye açısından meselenin çözümünde bazı muhtemel hukuki başvuru yollarına değinilecektir.

3.1. TÜRKİYE-YUNANİSTAN ARASINDAKİ HUKUKİ DEĞERLENDİRMELER

Yunanistan ve GKRY'nin Türkiye'nin muhtemel deniz yetki alanları aleyhine egemenlik iddialarında bulunuyor olmaları ve doğal kaynaklar açısından çeşitli faaliyetler içine girmeleri Türkiye açısından bu alanlardaki durumu, Doğu Akdeniz sorununun merkezine almaktadır. Türkiye açısından bu alan nezdindeki hukuki uyuşmazlığın temelinde Yunanistan'ın Türkiye'ye yakın olan küçük adaları ile genel bir ada ülkesi olan GKRY'nin konumu özelinde, adalar ile anakara ülkeleri arasındaki deniz yetki alanı sınırlaması problematiğinin yattığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, özetle, Türkiye'nin Yunanistan ile yapacağı sınırlandırma bakımından ortay hat çizgisinin tersinde kalan adaların durumu ön plana çıkarken; GKRY ile yapacağı sınırlandırmada coğrafyanın üstünlüğü prensibinden hareketle kıyı uzunluğu karşılaştırması ön plana çıkmaktadır.

Yunanistan, bölgede Seville Haritası ile bazı iddialarda bulunuyor olsa da henüz MEB ilan etmemiştir. Ayrıca, Yunanistan bölge ülkelerinden sadece Mısır ile 2020 yılında bir MEB andlaşması imzalamıştır. Yunanistan'ın söz konusu alanla ilgili tezlerine bakıldığında, Türkiye anakarasına yakın olan Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos ve Meis adaları boyunca olacak bir hat ile Türk anakarası arasında ortay hatta (eşit uzaklık yöntemine) dayalı bir sınırlandır-

³⁶ Cihat Yayıcı, 'Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Libya'nın Rolü ve Etkisi' (2011) 7(14) Güvenlik Stratejileri Dergisi 17, 25.

³⁷ Singil (n 27) 136.

³⁸ 12 Temmuz 2012 tarih ve 28351 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6344 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun" ile bu andlaşma iç hukukta kabul edilmiştir.

³⁹ Yusuf Aksar, *Temel Metinler ve Davalarla Uluslararası Hukuk* (Seçkin Yayınları 2017) 451-452.

mayı ön plana çıkardığı görülmektedir.⁴⁰ Bu çıkarıma göre Yunanistan, ortay hat yöntemi-nin yegâne sınırlandırma yöntemi olduğunu da ileri sürmektedir. Yunanistan'ın bu iddialarının altında ise birçok diplomatik mektupta⁴¹ ve Yunan doktrininde⁴² de açıkça belirtildiği gibi, BMDHS'nin 121. maddesinin, coğrafi şartları ve somut özelliklerinden bağımsız olarak her büyüklükteki adaya tam deniz yetki alanı tanıdığına yönelik yaklaşımı yatmaktadır. Ayrıca Yunanistan Türkiye'nin faaliyetleri ile BMDHS 74 ve 83. maddelerinden doğan hakça çözüme dayalı sınırlandırma yapma kuralını ihlal ettiğini ileri sürmektedir.⁴³

Yunanistan'ın Doğu Akdeniz sorunu bağlamında en göze çarpan adaları ise Meis ve onun yanında bulunan küçük Fener Adası ve Karaada'dır. Yunanistan'ın Meis adası ile ilgili tek iddiasının, adanın tam yetkili olarak deniz yetki alanlarına sahip olması noktasında olduğu söylemek eksik olacaktır. Nitekim Yunan resmi tezi ve doktrini Meis'in yakınında bulunan ve BMDHS 121/3 bağlamında ada statüsü ve egemenlikleri tartışmalı⁴⁴ olan Fener Adası (İpsili) ve Karaada (Ro) ile birlikte değerlendirmek suretiyle "Meis Grubu" şeklindeki bir ada takımı üzerinden deniz yetki alanı oluşturma yaklaşımı içerisindedir.⁴⁵ Bu minvaldeki bir yaklaşım ile Meis'in tam yetki alanına sahip olmasında daha güçlü bir dayanak noktası ihdas edilmeye çalışıldığı açıkça görülebilmektedir.

Öte yandan Meis ve yanındaki adaların, BMDHS 121/3 kapsamında değerlendirilmesi de gündeme gelebilecek bir husustur. Bu noktada, doktrinde bu yönde bir yaklaşıma temel

⁴⁰ Yayıncı (n 36) 19.

⁴¹ 'Letter Dated 25 April 2019 from the Chargé D'affaires a.i. of the Permanent Mission of Greece to the United Nations Addressed to the Secretary-General' (UN Digital Library, 30 April 2019) <<https://undocs.org/en/a/73/850>> Erişim Tarihi: 5 Ocak 2021; 'Letter Dated 19 February 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations Addressed to the Secretary-General' (UN Digital Library, 19 February 2020) <<https://undocs.org/en/A/74/710>> Erişim Tarihi: 05 Ocak 2021

⁴² Anastasia Strati, 'Greece and the Law of the Sea: A Greek Perspective' in Aldo Chircop, André Gerolymatos ve John O. Iatrides (eds), *The Aegean Sea after the Cold War* (Palgrave Macmillan 2000) 95.

⁴³ 'Letter Dated 20 April 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations Addressed to the Secretary-General' (A/74/819. 21 April 2020.) <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N20/101/98/PDF/N2010198.pdf?OpenElement>> Erişim Tarihi: 5 Ocak 2021.

⁴⁴ Bu noktada değinilmesi gereken bir diğer husus ise Fener Adası ve Karaada'nın egemenliklerinin tartışmalı statüsüdür. Bu sürece bakıldığında, ilk olarak Lozan Barış Antlaşması'nın 15. maddesiyle Oniki Ada üzerinde Osmanlı'nın egemenliğinin son bulduğu ve bu adalardan Meis'in İtalya'ya devredilmiş olduğu görülmektedir. Sonraki süreçte 1932 yılında İtalya ile Türkiye arasında yapılan antlaşma ile Meis Adası ile Türkiye sahilleri arasında karasuları sınırlandırılması yapılmış; Meis adası ve çevresindeki bazı ada-adacıklar İtalyan egemenliğine bırakılmıştır. II. Dünya Savaşı'nı müteakiben yenik düşen İtalya'ya ait olan Oniki ada, Meis ve bitişik adacıklar silahsızlandırılma koşuluyla Yunanistan'a devredilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Lozan Barış Antlaşması'nın 15. maddesiyle İtalya'ya devredilen adanın sadece Meis olması, diğer adaların bu kapsamda zikredilmemiş olmasıdır. İşte bu noktada, Meis'in çevresinde bulunan söz konusu bu iki ada, baştan beri Türkiye egemenliğinde kabul edilmiyor olsa dahi, Paris Barış Antlaşması'nın 43. maddesinin konusu oluşturabilecektir. Bu hükme göre ise İtalya, iki ada üzerindeki hâkimiyetinden bir sonraki egemenlik sahibini belirtmeden çıkmış olmaktadır. Bundan mütevellit ise adaların ilk sahibine dönmeye gündeme gelebilecektir. Bu konuda kapsamlı malumat için bkz. Gökhan Ak, 'Meis, Karaada ve Fener Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununa Muhtemel Etkileri' (2015) 11(41) Uluslararası Hukuk ve Politika 123.

⁴⁵ Nicholas M Poulantzas, "The Status of Islands in the International Law of the Sea: Megisti Island" in Rüdiger Wolfrum, Maja Seršič ve Trpimir M, Brill Šošić (eds), *Contemporary Developments in International Law Essays in Honour of Budislav Vukas* (Leiden 2015) 254-255.

olarak, BMDHS 121/3 hükmünün merkezde olduğu Güney Çin Denizi Tahkimi kararında Hakemlik tarafından ortaya konan ilkeler ön plana çıkmaktadır. BMDHS 121/3 kapsamında yapılacak bir değerlendirme açısından, “*insan barınmasına izin verme*” ve “*kendine ait ekonomik hayatın varlığı*” hususları kilit önem arz etmektedir. Burada ilk olarak ifade edilmesi gereken çıkarım, bu türdeki kara parçalarına yapılan yapay etkilerin niteliğine yöneliktir. Hakemlik kararına göre söz konusu oluşuma yönelik yapılan yapay değişiklikler, BMDHS 121/1’in lafzında adalar için geçen “*doğal olarak oluşmuş olma*” şartı ve ibaresi göz önüne alındığında, ilgili oluşumu 121/3 hükmünün kapsamından çıkartma noktasında etkili olmayacaktır; bir başka deyişle yapay değişikliklerin getirileriyle söz konusu oluşum “ada” statüsü kazanamayacaktır.⁴⁶ Bu kerte düşünülüğünde, söz konusu oluşumlara ana kara devleti tarafından sonradan yapılan nüfus taşınması gibi unsurların, BMDHS 121/3 hükmünün uygulamasını doğrudan engelleyemeyeceği ifade edilmelidir.⁴⁷ İkincil olarak Hakemlik kararında çizilen çerçeveye göre “*insan barınmasına izin verme*” unsuru ile ilintili olarak bir adadaki “insan yerleşimi” kavramını, büyüklüğünden bağımsız olarak söz konusu adadaki sabit bir nüfus olarak değerlendirmektedir.⁴⁸ Fakat Hakemlik kararında bir adadaki yerleşime dair nitelendirmenin, tarihi süreç içerisindeki kullanıma bağlı olduğunun da altı çizilmiştir.⁴⁹ Öte yandan, Hakemlik “*kendine ait ekonomik hayatın varlığı*” unsurunu ise “*insan yerleşimi*” ile yakın ilişkide telakki etmekle beraber adanın kendine has ekonomik yapıya sahip olması durumunu; adanın çevresindeki dış kaynaklardan, deniz alanından ve çevresindeki dış kaynakların adanın yerleşik nüfusundan bağımsız olarak işletilmesinden ayrı olarak değerlendirmiştir.⁵⁰ Ayrıca Hakemlik kararına göre, bir adanın “kendine has” bir ekonomisinin olmasına dair şartın varlığı karşısında, dış tedarike bağlı olarak niteliğini koruyan adaların BMDHS 121/3 kapsamında değerlendirilmesi gündeme gelecektir.⁵¹

Tüm bu veriler ışığında çıkarım yapılacak olursa, Fener Adası ve Karaada’nın hâlihazırda dikkate değer bir yerleşik nüfusa sahip olmaması, tarihi süreç içerisinde insani kullanımının olmaması ve bunlara binaen kendine has ekonomik bir yaşama ev sahipliği yapmıyor oluşu gibi etkenler, bu adaların BMDHS 121/3 kapsamında değerlendirilmesini kanaatimizce zorunlu kılmaktadır. Bu noktada, az da olsa yerleşik bir nüfusa sahip olan ve tarihi süreçte insani kullanımı bulunan Meis Adası hususunda ise ana odak noktası, Meis’in dış tedarike bağlı niteliğinin varlığı olmaktadır.⁵² Buna göre doktrinde Bayıllıoğlu’na göre, Meis’in etrafındaki muhtemel yeraltı kaynaklarından bağımsız olarak belirli düzeyde bir

⁴⁶ Permanent Court of Arbitration (P.C.A), The South China Sea Arbitration (*The Republic of Philippines v. The People’s Republic of China*), PCA Case N° 2013-19, 12 July 2016, paras 509-510. [“Güney Çin Denizi Tahkimi”] Nitekim bu çıkarımına sebep olarak aksi yöndeki bir yorumun 121/3 hükmünün hukuki ve pratik anlamını yitirmesine yol açacağını göstermektedir.

⁴⁷ Uğur Bayıllıoğlu, ‘Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin 121. Maddesinin Doğu Akdeniz’de Etkisi: Meis, Karaada ve Fener Adası’nın Statüsüne İlişkin Bir Değerlendirme’ (2019) 23(2) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 185, 201.

⁴⁸ Güney Çin Denizi Tahkimi (n 46) para 542.

⁴⁹ ibid para 549.

⁵⁰ ibid para 543.

⁵¹ ibid para 547.

⁵² Bayıllıoğlu (n 47) 210.

ekonomik hayata sahip olmasına dair gereklilik ve yerleşik nüfusun dış tedarike bağıllık oranı bakımından düşünüldüğünde, BMDHS 121/3 hükmü gündeme gelebilecektir.⁵³ Öte yandan, Yunan doktrininde ise Yunan adalarının idari, ekonomik ve coğrafi özelliklerinden bahisle söz konusu adalar açısından BMDHS 121/3 hükmünün uygulanmasının hiçbir şekilde gündeme gelemeyeceği ifade edilmektedir.⁵⁴ Kanaatimizce de Meis'in kendi başına ekonomik hayatının bulunduğu ve idari kapasiteye sahip olduğu göz önüne alındığında, bu adanın BMDHS 121/3 kapsamında "kayalık" olarak nitelendirilmek suretiyle deniz yetki alanından tamamen mahrum bırakılması isabetli bir yaklaşım olmayacaktır.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında devlet pratiklerinin de önem arz ettiği ifade edilmelidir. Yunan doktrininde sıkça dile getirilen hususlardan biri de Türkiye'nin Karadeniz'deki deniz yetki alanlarına dair sınırlandırmalarında eşit uzaklık metodunu kullanmasından bahisle Doğu Akdeniz ve Ege'deki deniz yetki alanlarına dair yaklaşımında çelişkili davrandığına dair çıkarımdır.⁵⁵ Fakat Karadeniz'in eşit uzaklık metodunun uygulanmasına dair "ilgili koşullar" bakımından bir unsur içermediği gerçeği karşısında bu yaklaşımların hukuken isabetsiz olduğunu söylemek gerekecektir. Tüm bunların yanında, Yunanistan'ın adalara her halükârda tam deniz yetki alanı verilmesi gerektiği tezine karşın, kendi devlet uygulamasında bunu yansıtmayan adımlar attığı da görülebilmektedir. Bunun en büyük örneğini 2020 yılında İtalya ile imzalanan ve İyon Denizi mevkiindeki bir MEB sınırlamasını içermesi sebebiyle kapsamı bakımından Doğu Akdeniz'i ilgilendirmiyor olsa da içeriği bakımından ilgilendirebilecek olan İtalya-Yunanistan MEB Antlaşması teşkil edebilmektedir. 1977 tarihli İtalya-Yunanistan Kıta Sahaneliği Andlaşması'nın devamı niteliğinde olup aynı sınırları içeren bu MEB andlaşmasında, bazı Yunan adalarına kısmi etkiler tanınmış; eşit uzaklık prensibine dayalı ortay hat sınırlandırmaları, hakça çözüme ulaşmak adına doğrudan uygulanmak yerine gerektiği ölçüde değiştirilmiştir. Tüm bunların sonucunda Yunanistan'ın da bu antlaşma kapsamındaki sınırlandırmayı hukuka uygun bulduğu resmi düzeyde dile getirilmiştir.⁵⁶ Bu açıdan bakıldığında, Yunanistan'ın kendi devlet uygulamalarıyla da BMDHS'nin 121. maddesine ilişkin Doğu Akdeniz sorunu kapsamındaki yorumuyla çelişkiye düştüğü söylenebilecektir.⁵⁷

Türkiye'nin genel tutum ve söylemlerine bakıldığında, bölgedeki adaların Türkiye ankarasıyla ortay hat çizilmesinde kullanılmayacağı ve adaların Yunanistan ankarası ile çizilen ortay hattın ters tarafında kaldığından bahisle sınırlandırmada ikinci safhada yer alan "ilgili durumlardan" biri olarak değerlendirilmesi gerekliliğine bağlı olarak tam deniz yetki

⁵³ ibid 211-213.

⁵⁴ Emmanuel Roucunas, 'Greece and the Law of the Sea' in T Treves (eds), *The Law of the Sea* (Kluwer, Netherlands 1997) 232.

⁵⁵ Nicholas A. Ioannides, 'Eastern Mediterranean Policy Note: Turkish Maritime Claims Offshore Cyprus' [2017] Cyprus Center for European and International Affairs 1, 4, <https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/EMPN_18.pdf> Erişim Tarihi: 5 Nisan 2022; Poulantzas (n 47) 255.

⁵⁶ Ekathimerini, 'Greece and Italy sign 'historic' maritime borders Accord' (9 June 2020) <<https://www.ekathimerini.com/news/253489/greece-and-italy-sign-historic-maritime-borders-accord/>> Erişim Tarihi: 5 Nisan 2022

⁵⁷ Yücel Acer, 'Yunanistan'ın Adalara Dair Hukuksal Çelişkileri Yunanistan-İtalya Deniz Sınırı Antlaşması Örneği' 329 (Seta Yayınları 2020) 15-16. <<https://setav.org/assets/uploads/2020/08/A329.pdf>> Erişim Tarihi: 11 Aralık 2020.

alanlarına sahip olamayacağı yönünde bir tutumun olduğu görülmektedir.⁵⁸ Türkiye, 32° 16' 18" D boylamının ilgili alandaki deniz yetki alanının doğu sınırını teşkil ettiğini ileri sürmekte olup⁵⁹ bu çıkarım devlet uygulamaları ve notalarla⁶⁰ da tutarlı bir şekilde desteklenmektedir. Örneğin, 2011 yılında, İtalya'ya ait bir telekomünikasyon şirketine ait bir gemiye ilgili alanda araştırma yapacağı sırada uyarı verilmiş; muhtemel Türkiye deniz yetki alanında olduğu anons geçilerek izin alması gerektiği iletilmiştir ve İtalyan makamları da gerekli izni sonrasında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'ndan almıştır.⁶¹ Nitekim Türkiye'nin 12 Mart 2013 tarihli bir notasında da sınırlamalar açısından "hakkaniyet prensibi" (*principle of equity*) ve "özel durumlar" (*special circumstances*) uygun çözümün şart olduğu vurgulanmış; Yunanistan'ın kendi kanunlarına ve notalarına dayandırdığı denizel alanın Türkiye'nin egemenlik alanının ihlali niteliğinde olduğu açıkça zikredilmiştir.⁶²

Türkiye ile Yunanistan'ın arasındaki bu soruna uluslararası hukuk prensipleri ışığında bakıldığında ilk olarak söylenmesi gereken nokta, Yunanistan'ın ileri sürdüğü eşit uzaklık yönteminin, hakça çözüme ulaşma konusunda tek ve zorunlu bir yöntem olmadığı gerçeğidir. Kaldı ki UAD de bu durumu Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği, Tunus-Libya ve Nikaragua-Honduras Davası başta olmak üzere birçok içtihadında ifade etmiştir.⁶³ Bu noktada Türk tezleri de deniz yetki alanı sınırlandırmasının hakkaniyete uygun olmasını talep etmektedir.⁶⁴ Kanaatimizce burada önemli olan nokta, sınırlandırmada eşit uzaklık yöntemine göre çizilen hattın her olayın özel koşullarındaki "ilgili durumlar" ele alınarak düzeltilmesi ile hakça çözüme ulaşma yaklaşımıdır. Zira hiçbir belirleyici unsur gözetmeden "hakkaniyet" önceliğinde bir yaklaşım da hukuki belirlilik ilkesi açısından problem doğurmaya elverişli olabileceğinden hem yargı organları hem de diğer muhatap devletler nezdinde reddedilmeye çok müsaittir. Öte yandan adaların, bu açıdan coğrafi "ilgili durumlardan" sayıldığını belirtmek gerekmektedir. Bu noktada da her ne kadar bununla ilgili genel bir kural yoksa da her olayın kendi koşullarına göre adalara tam veya kısmi etki verilmesi, cep bölge verilmesi veya hiç etki verilmemesi şeklinde bir sınırlandırma rejiminin oluştuğu söylenebilmektedir.⁶⁵

Yunanistan-Türkiye arasındaki Doğu Akdeniz uyuşmazlığının temelinde ise Türk tezlerinin de değindiği üzere, iki devletin anakara oluşumları arasında çizilecek olan ortay hattın ters tarafında ve Türkiye anakarasına çok yakın mesafede konumlanmış "ters tarafta kalan adalar" problemi bulunmaktadır. Bu noktada, ters taraftaki adaların tam etkiyi en zor hak

⁵⁸ Sertaç Hami Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı* (TÜDAV Yayınları 2010) 43.

⁵⁹ ibid 29.

⁶⁰ Letter dated 18 March 2019 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/73/804, 22 March 2019) <<https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/73/804>> Erişim Tarihi: 7 Mart 2022.

⁶¹ Benzer bir olay 2008 yılında bir Japon gemisi ile de yaşanmıştır. Bkz. Yayıncı (n 36) 31 ve 54.

⁶² Note verbale dated 12 March 2013 from the Permanent Mission of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General of the United Nations, 12 March 2013. <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/tur_note_re%20grc_12032013.pdf> Erişim Tarihi: 5 Ocak 2021.

⁶³ Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası (n 5) para 101; Tunus-Libya Davası (n 24) para 109; Territorial and *Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras)* [2007] I.C.J. Rep. 659, para 272.

⁶⁴ Kuran (n 12) 279.

⁶⁵ Singil (n 27) 58-61.

eden ada çeşidi olduğunun altı çizilmelidir. Nitekim yargısal içtihatlarda da bu yönde baskın bir eğilim olduğu görülebilmektedir. Bu noktada, bu yöndeki adalara Katar-Bahreyn Davası⁶⁶ dışındaki yargı kararlarında da tam etki verildiği görülmemektedir.⁶⁷ Nitekim eşit uzaklık/ilgili unsurlar yöntemine uygun olarak hareket edilen yargılamalara göz atıldığında, sadece üç davada ilk aşamada çizilmiş olan geçici eşit uzaklık çizgisinin hiçbir ayarlamaya tabi tutulmadığı; çoğunluk davada bu çizginin “ilgili unsurlar” ışığında yer değiştirmiş olduğu Yunan doktrinde de açıkça belirtilmektedir.⁶⁸

Yukarıda da ayrıca ifade edildiği üzere, yargısal içtihatların adalara ve özel olarak da ters tarafta kalan adalara ilişkin yaklaşımı kendi içinde farklılık arz etmekte olup adalara etki verildiği durumlarda bu etkinin derecesi hususunda da tam bir yeknesak uygulamadan bahsetmek mümkün olamamaktadır. Nitekim bu farklılık durumu Bangladeş-Myanmar kararında da zikredilmiş; deniz yetki alanlarına dair sınırlandırmalar bakımından ne devlet pratiğinde ne de yargı kararlarında adaların etkisine dair genel-geçer bir kuralın olmadığı ve her somut durumun kendine has özellikler ihtiva ettiği açıkça vurgulanmıştır.⁶⁹ Bu minvalde, adalara tam etki tanınmamasında adaların ekonomik ve sosyal hayatı, yüzölçümü gibi faktörlerin de etkili olduğunun altı çizilmelidir.⁷⁰ Tüm bunlar ışığında düşünüldüğünde, coğrafyanın üstünlüğü prensibine dayalı olarak anakara uzunluğu ön planda tutulduğundan, Yunanistan’ın adaları yerine Yunan anakarası ile Türkiye anakarası arasında eşit uzaklık prensibine dayalı ortay hat çizgisi referans alınarak bir çözüme gidilmesi hukuken isabetli bir çözüm yolu olacaktır. Nitekim karşı devletlerin sahillerine yakın olan adalara tam etki verilmesinin “coğrafyanın yeniden şekillendirilmesi” olacağı yargı kararlarında da açıkça zikredilmiştir.⁷¹ Bu ekseninde değerlendirildiğinde, bu yönetime göre de ters tarafta kalan Yunan adalarına kısmi etki verilmesi veya somut olayın şartlarına uygun olduğu üzere Meis gibi en küçük boyuttaki adalara ise (karasuları haricinde) hiç etki verilmemesi gündeme gelen hukuki durum olacaktır.⁷² Nitekim bu yaklaşıma paralel olan UAD kararları başta olmak üzere yargı kararları da mevcuttur. Örneğin, Divan 1977 yılındaki Anglo-Fransız Tahkim kararında, İngiltere’ye ait Anglo-Normand adalarına anakaralar arasında çizilen ortay hattın

⁶⁶ *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain* [2001] I. C. J. Rep. 40. Fakat bu davanın kendine has unsurlarının, Divan’ın bu yönde bir karar vermesinde etkili olduğunun altı çizilmelidir. Nitekim söz konusu dava özelinde tarafların karasuları ve diğer deniz yetki alanları açısından tek bir sınır belirlenmesini talep ettikleri düşünüldüğünde, bu durum açıkça görülebilmektedir. Yücel Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları* (Seta Yayınları 2021) 343-344.

⁶⁷ ibid 342.

⁶⁸ Bu davalar, Kamerun-Nijerya Davası, Guyana-Surinam Tahkimi, Gana-Fildişi Sahilleri Davası’dır Nicholas A Ioannides, *Maritime Claims and Boundary Delimitation Tensions and Trends in the Eastern Mediterranean Sea*, (Routledge, 2021), 82. Davaların tam metinleri için sırasıyla bkz. *Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening)* [2002] I.C.J. Rep 303; Award in the arbitration regarding the delimitation of the maritime boundary between Guyana and Suriname [2007] United Nations Ad-hoc Arbitration Rep. XXX, 1; *Delimitation of the Maritime Boundary in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte d’Ivoire)* [2017] ITLOS Rep 4.

⁶⁹ *Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar)* [2012] ITLOS Rep. 4, para 147. [“Bangladeş-Myanmar Davası”]

⁷⁰ Singil (n 27) 152.

⁷¹ Romanya/Ukrayna Davası (n 10) para 149.

⁷² Yayıncı (n 36) 20-21.

ters tarafında kaldıkları ve adaların buldukları konumları itibariyle dengeyi bozdukları için sınırlı etki vererek 12 mil balıkçılık bölgesi verilmesine hükmetmiştir.⁷³ Yabancı doktrinde, her ne kadar Yunan adalarının ileri uçta kalmış bir şekilde değil de tüm denizel alana yayılmış halde bulunmasının Türkiye'nin iddialarının Divan'ın bu kararıyla tam uyuşmadığına dair görüşler mevcut ise de her halükarda Yunanistan'ın Meis'in varlığına dayalı iddiaları nezdinde Divan'ın bu kararının kullanılmasının Türkiye açısından hukuken isabetsiz bir yaklaşım olmayacağı ifade edilmektedir.⁷⁴ Bir başka dava örneği olan Bangladeş-Myanmar kararında Bangladeş'e ait St. Martin adası, deniz yetki alanına dair sınırlandırma bakımından tamamen ihmal edilmiştir. Mahkeme çıkarımında, adaların deniz yetki alanlarına dair genel bir kural olmadığını vurgulayarak coğrafi gerçekler ve somut olayın koşullarına özgü "ilgili durumların" varlığını gözetmiş; adanın konumu itibariyle deniz yetki alanı sınırlandırmasında adaya herhangi bir etki atfedilmesinin Myanmar'ın sahillerinin ölçsüz derecede engellenmesine yol açacağını belirterek St. Martin adasının sınırlandırma projeksiyonunda herhangi bir "ilgili durum" oluşturamayacağına hükmetmiştir.⁷⁵ Nikaragua-Kosta Rika davasında ise Divan, adalara dair coğrafi gerçekler ve ilgili/özel durumların önemli olduğunu ve adaların sınırlandırmalardaki etkisine dair genel bir kural bulunmadığını Bangladeş-Myanmar davasına atıfla belirtmiş; somut olaydaki Nikaragua'ya ait Corn adalarının, anakaradan uzaklıkları ve küçük olmalarını esas almak suretiyle adalara yarım etki verilmesine hükmetmiştir.⁷⁶ Öte yandan, Romanya-Ukrayna davasında da benzer gerekçelerle Yılan Adası'na etki tanınmamıştır.⁷⁷ Bir diğer örnekte ise Eritre-Yemen arasında verilmiş olan Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi (ITLOS) kararında⁷⁸ ilgili adaların eşit uzaklık çizgisinde referans alınmayarak kıta sahanlığına yetkisinin bulunmayacağına işaret edilmiştir.⁷⁹ Divan'ın önüne gelen 2012 tarihli Nikaragua-Kolombiya arasındaki davada ise Kolombiya'ya ait olan bazı adaları, deniz yetki alanı sınırlandırmasında kısmen ihmal etmek suretiyle çizilmiş ortay hattı Nikaragua lehine düzeltme yoluna gitmiştir. Divan'ın bu belirlemesinde, Kolombiya'ya bağlı bu adaların anakaradan uzak konumda kalması, adalara tam etki verilmesinin kesmeme prensibine aykırılık teşkil etme durumu ve iki devletin ilgili kıyıları arasındaki uzunluk farkı başat rol oynamıştır.⁸⁰

Bu çerçevede görüleceği üzere, Meis adası merkezinde çizilecek olan ortay hatta dayalı bir deniz yetki alanları sınırlandırmasının Türkiye'yi çok kısıtlı bir alana hapsettiği somut bir

⁷³ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları* (n 66) 346-347.

⁷⁴ Victor Prescott ve Clive Schofield, *The Maritime Political Boundaries of the World* (2nd edn, Martinus Nijhoff Publishers 2005) 387-388.

⁷⁵ Bangladeş-Myanmar Davası (n 69) paras 317-319.

⁷⁶ 'Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua)' [2018] I.C.J. Rep, 139 paras 153-154.

⁷⁷ Nasih Sarp Ergüven, 'Karadeniz'de Deniz Alanı Sınırlandırması Davası (Romanya/Ukrayna) ve Uluslararası Hukuk Açısından Etkileri' (2014) 63(2) AÜHFD 309, 324.

⁷⁸ *Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings (Maritime Delimitation) (Eritrea/Yemen)* [1999] Reports of International Arbitral Awards Vol. XXII 335.

⁷⁹ Sertaç Hami Başeren, 'Eritre /Yemen Kararı'nın Ege Kıta Sahaneliği Sınırlandırmasına Tesirleri' in Aslan Gündüz ve Hüseyin Öztürk (eds), *Ege Kıta Sahaneliği ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (TÜDAV Yayınları 2002) 81, 96-98.

⁸⁰ *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)* [2012] I.C.J. Rep, 624, para 229.

şekilde ortadadır. Bu kapsamda, Türkiye açısından yargı kararlarında kullanılan kesmeme prensibinin ayrı bir önem de arz ettiği söylenebilecektir. Kaldı ki bu durum bazı Yunan ve yabancı doktrin yazarlarınca da ifade edilmiştir. Örneğin Youllarides, her ne kadar kesmeme prensibine sadece anakara perspektifiyle değil, adaların da alanları açısından yaklaşmak gerektiğini ifade etse de kesmeme prensibi ışığında düşünüldüğünde Türkiye'ye yakın adaların tam etkiye sahip olmasının orantısız bir sonuç doğurabileceğini kabul etmektedir.⁸¹ Yabancı doktrindeki diğer bir yazar Dyke'a göre ise ters tarafta kalan adaların, Kanal Adaları davası veya Papua Yeni Gine-Avustralya anlaşmalarındaki gibi bazı devlet pratiklerinde karasuları dışında denizel alana sahip olmadığı durumlar, Türkiye'nin tezleriyle uyum göstermektedir.⁸² Bu çerçevede düşünüldüğünde muhtemel bir MEB sınırlandırmasında, Yunan adalarının büyüklük, nüfus ve konumu büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan Dyke, Meis adasının tam etkiye sahip olma konusunda en düşük ihtimale sahip ada olduğunu zikretmektedir.⁸³ Ayrıca yazara göre Rodos, Sisam veya Limni gibi adalar nispeten daha büyük olduklarından denizel yetki alanına sahip sayılabilse de bunların sahip olacağı muhtemel tam yetkili alan, Türkiye'nin sahillerini keserek açık denizlerle irtibatını önemli ölçüde kesmiş olduğundan bu adaların da sınırlı etkiye sahip olması hukuken makul görülmektedir.⁸⁴ Kanaatimizce de yazarın bu yaklaşımı, yargı kararlarının çıkarımlarıyla uyumlu ve hukuken isabetli görülmektedir. Öte yandan, Yunan doktrininde Türk tezlerinin haklılık payı olduğuna da dikkat çeken örnekler mevcuttur. Bu çerçevede Siousiouras ve Chrysochou, Yunan tarafının doğrudan eşit uzaklığa dayalı yaklaşımının son yargı içtihatları çerçevesinde kabul görmeyebileceğine dikkat çekmiş; ancak eşit uzaklık yönteminin başlangıçta kullanılıp sonradan ayarlamalara tabi tutulacağına işaret etmiştir. Ayrıca yazarlar, Meis'in ters tarafta kalan ada konumundan ve anakaraya uzak küçük bir ada olmasından bahisle Türkiye sahilleri açısından kesme etkisi doğurabileceğinin ve buna binaen sınırlandırmada esas çizgi alınmadan sınırlı bir etkiye sahip sayılabileceğinin altını çizmiştir.⁸⁵

3.2. TÜRKİYE-GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ ARASINDAKİ HUKUKİ DEĞERLENDİRMELER

Türkiye ile GKRY arasındaki sorunun temelini ise GKRY'nin Kıbrıs Adası'nın tek resmi ve meşru temsilcisi olarak tanınmasına bağlı belirsizlik ortamı oluşturmaktadır. Türkiye'nin bu sebeple GKRY'yi muhatap olarak dahi almaması da bu sorunun uzantısı olarak sayılabilmektedir. Devlet uygulaması bakımından bakıldığında, GKRY 2004 yılında MEB ilanı yapmış; 2003 yılında Mısır'la, 2007'de Lübnan ile ve 2010 yılında İsrail ile deniz yetki alanı anlaşmaları yapmıştır. Ayrıca GKRY, 2007 yılında da deniz yetki alanı olarak iddia ettiği yerleri 13 ayrı parsel ayırıp çeşitli ülkelerin enerji şirketlerine bu bölgelerde faaliyet ruhsatı

⁸¹ Constantinos Yiallourides, *Maritime Disputes and International Law Disputed Waters and Seabed Resources in Asia and Europe* (Routledge 2019) 85.

⁸² Jon M. Van Dyke, 'The Role of Islands in Delimiting Maritime Zones: The Case of the Aegean Sea' (1993) 8(1) *Ocean Yearbook Online* 44, 65.

⁸³ *ibid* 66.

⁸⁴ *ibid*.

⁸⁵ Petros Siousiouras ve Georgios Chrysochou, 'The Aegean Dispute in the Context of Contemporary Judicial Decisions on Maritime Delimitation' (2014) 3(1) *Laws* 12, 36.

vermek üzere ihaleler yapmaya başlamıştır.⁸⁶ Türkiye, GKRY'nin bu hamlelerine diplomatik yollardan ve sahadaki devlet uygulamalarıyla karşılık vermek suretiyle bunları hukuken tanımadığını ortaya koymuştur.

GKRY'nin tüm bu yaptığı ikili sınırlandırma anlaşmalarında eşit uzaklık metodunu kullandığı görülmektedir; zira GKRY'nin iddiasına göre bu metodun kullanımı bu anlaşmalarla birlikte bölge ülkeleri arasında yaygın kullanılan ve teamül olan yöntem haline gelmiştir.⁸⁷ Ayrıca GKRY, Türkiye'nin GKRY'nin ada ülkesi sıfatına dayalı olarak ana kara ülkesine göre deniz yetki alanının tam olmayacağını veya daha az olacağını göstermek için başvurduğu yargı kararlarının konusunu teşkil eden adaların Kıbrıs'a kıyasla çok küçük adalar olduğunu ve Türkiye'nin bu iddiasının yetersiz olacağını da ileri sürmektedir.⁸⁸ Öte yandan, Türkiye'nin ise bu iddialara karşılık olarak ilk safhada, GKRY'nin Kıbrıs'ın tamamını temsil etmediğini ileri sürerek KKTC ile birlikte hareket etmeden atılan adımların geçersiz olacağını savunduğu belirtilmelidir.⁸⁹ Bunun dışında Türkiye, orantılılık ilkesi ışığında, iki ülkenin kıyılarının miktarı ve GKRY'nin Türkiye'nin Mısır ile çizeceği muhtemel ortay hattın tersinde kalan bir ada olarak konumlanıyor olmasından bahisle GKRY'nin deniz yetki alanının tam olmayacağını da ortaya koymaktadır.⁹⁰ Türkiye'nin yaklaşımına göre GKRY, tek taraflı hamleleri ile BMDHS 74 ve 83. maddelerden doğan muhataplarla görüşme yükümlülüğünü ve yine BMDHS'nin 300. maddesinden doğan iyiniyetli hareket etme yükümlülüğünü ihlal etmektedir.⁹¹

Doğu Akdeniz meselesinin Türkiye ile GKRY arasındaki boyutuna uluslararası hukuk açısından bakıldığında, her ne kadar Türkiye tarafından tanınmıyor olsa da GKRY'nin tüm Kıbrıs adasını temsilen Kıbrıs Cumhuriyeti olarak görüldüğü belirtilmelidir. Fakat fiili durumda GKRY adanın sadece güneyindeki kısmı kontrol ediyor olduğu için muhtemel sınırlandırma projeksiyonlarında da yine bu kısmın referans alınması gerekecektir.

Türkiye ile GKRY arasındaki hukuki ilişkide, bir tarafta anakara ülkesi ve diğer tarafta bir ada ülkesi olduğu için ön plana çıkan ilkeler "coğrafyanın üstünlüğü" ve "orantılılık" ilkeleri olacaktır. Adalar ile anakara devletleri arasında yapılan deniz yetki alanlarına dair sınırlandırmalarda, adanın bağımsız bir devlet olmasının daha fazla deniz yetki alanına sahip sayılmasında önem arz ettiği söylenmelidir.⁹² Nitekim bu husustaki bir yaklaşım, Libya/Malta Davası'nda Divan tarafından da kabul edilmiştir.⁹³ Fakat Libya/Malta Davası'nda olduğu gibi ada ülkeleri ile anakara devletleri arasında yapılacak olan deniz yetki alanlarına

⁸⁶ Yayıncı (n 36) 24-25.

⁸⁷ Tasos Tzision, 'Recent developments in the continental shelf/EEZ of the Republic of Cyprus' (2019), Ministry of Foreign Affairs Republic of Cyprus Policy Note Nicosia, 11. <<https://cyprusinuk.com/wp-content/uploads/2019/06/FOR-WEB-Presentation-to-EU-HoMs-31.05.2019-FINAL-31.05.2019ii.pdf>> Erişim Tarihi: 2 Ocak 2021.

⁸⁸ ibid.

⁸⁹ Başeren, Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı (n 58) 30.

⁹⁰ ibid 41-42.

⁹¹ Umut Gedikli ve Taşkın Deniz, 'Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası' (2015) 7(3) Alternatif Politika Dergisi 399, 416.

⁹² Dolunay Özbek, 'Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Etkisinin Değerlendirilmesi' (2019) 2(1) DEHUKAMDER 111, 132.

⁹³ Libya-Malta Davası (n 13) para 53.

dair sınırlandırmalar bakımından ön plana çıkan bir diğer önemli unsur da tarafların kıyı uzunlukları olmaktadır. Kaldı ki Divan da esas olarak Libya ile Malta'nın kıyı uzunlukları arasındaki farkı dikkate almak suretiyle sınırlandırma çizgisini Malta aleyhine ayarlayarak karar almıştır.⁹⁴ Ayrıca, burada dikkat edilmesi gereken noktalardan bir diğeri de Libya/Malta Davasında işaret edildiği üzere, söz konusu adanın bulunduğu bölgenin tamamı açısından konumu ve büyüklüğüdür.⁹⁵ Nitekim bu yönde düşünüldüğünde, söz konusu davada bağımsız bir ada devleti olan Malta'ya sınırlı etki verilmesinde, tüm Akdeniz bölgesi nezdindeki küçük boyutu da etkili olmuştur.⁹⁶ Bu ekseninde düşünüldüğünde, Yunanistan ile olan uyuşmazlıkta da görüldüğü üzere coğrafyanın üstünlüğü prensibine göre anakara ülkesi lehine (ve adalar aleyhine) bir sınırlandırma çizgisinin belirlenmesi, sınırlandırma projeksiyonlarında genel bir kural halini almıştır. Ayrıca bu durumun ada ülkeleri için de geçerliliğini koruduğu söylenebilmektedir. Bu açıdan, Türkiye ile GKRY'nin bölgeye ilişkin kıyıları arasında 10 katı aşan farkın bulunması göz önüne alındığında, muhtemel bir sınırlandırmanın Türkiye lehine olması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.⁹⁷ Fakat kanaatimizce GKRY'nin anakara karşısında bir ada devleti olmasında bahisle hiç deniz yetki alanı alamayacağına dair bir yaklaşım da hukuken isabetsiz olacaktır.

3.3. TÜRKİYE-MISIR ARASINDAKİ HUKUKİ DEĞERLENDİRMELER

Mısır, Türkiye açısından Doğu Akdeniz deniz yetki uyuşmazlığındaki konumu diğer aktörlerle olan ilişkiye çok bağlı olan bir ülke konumundadır. Bunun altında yatan sebep, Türkiye'nin Mısır ile yapabileceği sınırlandırmanın Yunanistan ve GKRY ile anlaşmazlık bulunan bölgelerle örtüşen bir fazda yer almasıdır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin Mısır ile andlaşma yapması halinde, diğer iki aktörle olan sorunlarını büyük ölçüde rafa kaldırabilmesi olanaklı görünmektedir.

Mısır, Türkiye'den sonra bölgedeki en uzun kıyıya sahip ülke konumundadır. Mısır; GKRY ile 2003 yılında bir sınırlandırma imzalamış, Türkiye bu andlaşmaya itirazını diplomatik yolla ileri sürmüştür.⁹⁸ 2003 yılında GKRY ile ortay hat esasına dayalı olarak imzaladığı andlaşmaya bu açıdan bakıldığında, kıyı uzunluğu/paylaşılan alan oranına göre Mısır'ın GKRY'ye çok büyük bir yetki alanını bıraktığı görülmektedir. Öte yandan benzer bir andlaşmayı Türkiye ile yapmış olması halinde çok daha fazla yetki alanı kazanabileceği öngörülmektedir.⁹⁹ Türkiye ile Mısır'ın kıyılarının şekli ve uzunluklarının birbiriyle olan yüksek uyumu düşünüldüğünde, iki ülkenin doğrudan incelemesine de gerek duymadan ortay hatta göre sınırlandırma yapılması mümkündür.¹⁰⁰ Fakat arada üçüncü bir ülke konu-

⁹⁴ ibid para 71.

⁹⁵ ibid para 73.

⁹⁶ Özbek (n 92) 138.

⁹⁷ Singil (n 27) 148-149.

⁹⁸ Information note by Turkey, concerning its objection to the Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone [2004] Law of the Sea Bulletin, 17 February 2003 127.

⁹⁹ Yayıncı (n 36) 36-37.

¹⁰⁰ Aksar (n 39) 456

mundaki GKRY'nin varlığı hesaba katıldığında üç ülke arasında bir sınırlandırma yapılması hukuken en isabetli seçenek olacaktır. İşte bu noktada, Mısır, Doğu Akdeniz havzasında devletler arasında muhtemel iş birliği alanı oluşmasına devlet pratikleri ve yaptığı andlaşmalarla en çok mâni olan devlet konumuna düşmektedir ve bu durum da BMDHS'nin 123. maddesi kapsamındaki iş birliği yapma yükümlülüğünün ihlali olarak görülebilmektedir.¹⁰¹

Son olarak ifade edilmelidir ki 2020'de Yunanistan ile Mısır arasında yapılan deniz yetki alanı sınırlandırma andlaşmasına bakıldığında, Yunanistan'a ait küçük ölçekteki Meis Adası'nın referans alınmadığı görülmektedir.¹⁰² Mısır'ın da Yunanistan'ın küçük ölçekteki adaları konusunda Türkiye'nin tezleriyle paralel kanaate sahip olduğuna işaret ettiği söylenebilir. Nitekim Mısır doktrininde ifade edilen bir yaklaşıma göre de Meis adası, Türkiye-Mısır arasında yapılacak bir ikili sınırlandırma açısından Türk tezlerinin de ifade ettiği gibi hakaniyete ve kesmeme prensibine aykırı durumlar oluşturacağı için tamamen ihmal edilmiştir.¹⁰³ Bunun dışında Mısır'ın, Yunanistan ve GKRY'nin yaklaşımlarının aksine Yunan adaları üzerinden Yunanistan-GKRY-Mısır eksenli bir üçlü sınırlandırmayı (*tripoint delimitation*) değil, Türkiye-GKRY-Mısır arasında yapılması gereken bir üçlü sınırlandırmayı kabul edebileceği aynı yazar tarafından açıkça ifade edilmiştir.¹⁰⁴ Bu eksende düşünüldüğünde, Mısır'ın bu andlaşmadaki sınırlandırma kapsamında özellikle 28° 00' 00" boylamını doğu sınır olarak kabul etmesi, Türkiye ile muhtemel bir MEB andlaşması yapmasına olanak sağlayan bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır.¹⁰⁵ Fakat yine de bu andlaşmanın, Yunanistan'ın anakarası yerine, Meis'e göre nispeten biraz daha büyük ölçekteki diğer Yunan adaları esas alınarak yapılmış olması coğrafyanın üstünlüğü prensibi başta olmak üzere hakça bir çözüme ulaşılmamasına dair diğer prensiplere aykırılık teşkil etmektedir.¹⁰⁶

3.4. TÜRKİYE-LİBYA ARASINDAKİ HUKUKİ DEĞERLENDİRMELER

Türkiye ile Libya arasında 27 Kasım 2019 yılında imzalanan ve 7 Aralık'ta da Resmi Gazete'de yayınlanan¹⁰⁷ MEB sınırlandırılmasına dair Mutabakat dâhilinde deniz yetki alanlarına sınırlama getirilmiştir. Bölgedeki devletlerin Libya'daki iç savaş durumu nedeniyle andlaş-

¹⁰¹ Yücel Acer, 'Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye' (2020) 293 Seta Perspektif 4. <<https://setav.org/assets/uploads/2020/08/P293.pdf>> Erişim Tarihi: 8 Mart 2022.

¹⁰² Deniz Baran, "Yunanistan-Mısır Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Anlaşması'nın Kodları" (2020), Perspektif Online <<https://www.perspektif.online/yunanistan-misir-deniz-yetki-alanlarini-sinirlandirma-anlasmasınınin-kodlari/>> Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021

¹⁰³ Ibrahim Ahmed El Diwany, 'Legal Rules Applicable to the Equitable Maritime Boundaries Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea: An Egyptian Perspective' [2018] United Nations – The Nippon Foundation of Japan Fellowship Programme, 74. <https://www.un.org/oceancapacity/sites/www.un.org.oceancapacity/files/elidiwany_ibrahim_un-nippon_researchpaper_15dec2018.pdf> Erişim Tarihi: 12 Nisan 2022.

¹⁰⁴ ibid. 72.

¹⁰⁵ Sertaç Hami Başeren, "Mısır-Yunanistan anlaşması ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki uygulamaları", (Anadolu Ajansı, 26 Ağustos 2020) <<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/misir-yunanistan-anlasmasi-ve-turkiye-nin-dogu-akdeniz-deki-uygulamaları/1953584>> Erişim Tarihi: 8 Mart 2022.

¹⁰⁶ Yücel Acer, 'Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye' (2020) 147(65) Adalet Dergisi 13, 23-24.

¹⁰⁷ Resmî Gazete, 7 Aralık 2019, S. 30971. <<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207.pdf>> Erişim Tarihi: 8 Nisan 2022

manın geçerli olmayacağı şeklindeki eleştirileri ve iddiaları olmuş olsa da Libya'daki Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin (UMH) BM tarafından tanınmış meşru hükümet olduğu¹⁰⁸ ve andlaşma akdetmeye hukuken ehil olduğu düşünülmelidir. Türkiye, Libya ile vardığı bu anlaşma ile kendi hukuki tezlerine uygun bir sınırlandırma yapmış olmanın yanında, bölge ülkelerinin Türkiye'nin görüşmeye yanaşmadığına dair iddiaları da bir bakıma boşa çıkarılmış olmaktadır. Ayrıca, Türkiye açısından Doğu Akdeniz sahasında oluşabilecek en kötü senaryo olarak görülmesi mümkün olan Yunanistan ile GKRY arası bir sınırlandırmayı da engellemiştir.¹⁰⁹

Yunan doktrininde bu Mutabakat'ın Yunan deniz yetki alanının ihlal ediyor olmasından bahisle Yunan doktrininde ve devlet pratiğinde Yunanistan'ı hiçbir şekilde bağlamayacağına dair çıkarımlar mevcuttur.¹¹⁰ Üçüncü devletlerin muhtemel deniz yetki alanlarının varlığı halinde oluşan durumlara dair yargı kararlarına bakıldığında, genel olarak üçüncü devletlerin haklarının korunmasına özen gösterilmesinin gerektiği ve BMDHS'nin 123. maddesi bağlamında ve uluslararası hukukun genel yükümlülükleri kapsamında tarafların "iş birliği yükümlülüğü" altında olduklarının açıkça vurgulandığı görülmektedir.¹¹¹ Divan'ın genel yaklaşımı, iki taraflı sınırlandırma andlaşmalarının, ilgili alanda muhtemel deniz yetki alanına sahip devletler açısından *res inter alios acta* ilkesine de uygun olarak etki doğurmayaacağı yönündedir.¹¹² Bu eksende düşünüldüğünde, sadece Libya Mutabakatı'nın değil; Doğu Akdeniz'de yapılmış olan tüm ikili andlaşmaların "iş birliği yükümlülüğü" nün dışında yapıldığı söylenebilmektedir.¹¹³ Öte yandan, devlet pratiklerinde ise üçüncü devletlerin haklarının muhafazasına dair daha esnek bir eğilimin olduğu görülmektedir. Nitekim birçok ikili andlaşmada, üçüncü devletlere dair adaların ihmal edilebildiği gözlemlenmektedir. Örneğin, 1974 tarihli İtalya-İspanya Kıta Sahaneliği andlaşmasında¹¹⁴ Fransa'ya ait büyük Korsika adası dikkate alınmamıştır. Tüm bu sonuçlar özelinde değerlendirme yapıldığında, söz konusu sorunun daha kapsamlı bir iş birliği içerisinde çözümlenmesi veya uluslararası yargı organlarına taşınması büyük önem arz etmektedir.

Libya, 2011 yılında Arap Baharı diye adlandırılan süreçten sonra büyük bir istikrarsızlık ve kaos ortamına sürüklenmiş; devam eden süreçte ise ülkede iç savaş çıkmıştır. İç savaş ortamında Rusya, Wagner gibi bazı özel silahlı şirketleriyle dolaylı yoldan UMH aleyhine isyancı konumundaki Hafter birliklerine destek verirken¹¹⁵, isyancılar bazı Avrupa devletlerinden de destek almışlardır. Bu durum karşısında Türkiye, UMH'den taraf olarak söz konusu hükümetin daveti ile Libya'ya askeri destekte bulunmaya başlamıştır. Bu askeri

¹⁰⁸ United Nations Security Council, S/RES/2259, (2015), 7598th Meeting, 23 December 2015. <<https://undocs.org/en/S/RES/2259>> Erişim Tarihi: 7 Mart 2022

¹⁰⁹ Kuran (n 12) 285-286.

¹¹⁰ Ionnides, *Maritime Claims and Boundary Delimitation Tensions and Trends in the Eastern Mediterranean Sea* (n 68) 87.

¹¹¹ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları* (n 66) 419.

¹¹² Birleşik Krallık-Fransa Tahkimi (n 16) para 28.

¹¹³ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları* (n 66) 422.

¹¹⁴ Andlaşma metni için bkz. US Department of State, *Continental Shelf Boundary Italy-Spain*, <<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/12/LIS-90.pdf>> Erişim Tarihi: 18 Nisan 2022

¹¹⁵ Orhan Oytun, "Türkiye-Rusya ilişkilerinde Libya: Çatışma mı İşbirliği mi?" (2020) 11(91) *Ortadoğu Analiz* 70, 72.

hamleden sonra da Türkiye'nin sahada daha aktif adımlar attığı ve atacağına dair kanı bölge ülkelerinde ve bölge dışı büyük güç aktörlerinde oluşmuştur.

3.5. TÜRKİYE AÇISINDAN MUHTEMEL HUKUKİ BAŞVURU YOLLARI

Uluslararası hukuk, doğası gereği egemen eşitler olarak sayılan devletlerin arasındaki temel münasebetleri düzenlemektedir. Devlet egemenliği prensibinin merkezde bulunduğu uluslararası düzlemde ise bu sistemin ana aktörleri olan devletlerin arasında çıkar çatışmaları ve buna bağlı olarak uyuşmazlıkların çıkması kaçınılmaz olmaktadır. Kaldı ki uluslararası ilişkilere hâkim olan realist yaklaşıma göre de devletler, uluslararası sistemde anarşik bir mekanizmada durmaktadır.¹¹⁶ İşte bu kerte, uluslararası hukukun en önemli işlevi söz konusu bu uyuşmazlıkların barışçıl bir çözüme kavuşturulması ve büyük çatışmalara dönüşmesini önleme noktasındadır. Nitekim bu hususa uygun olarak BM Şartı'nın 2/3 hükmünde de uyuşmazlıkların barışçıl çözülmesine dair yükümlülük zikredilmiştir:

“Tüm üyeler, uluslararası nitelikteki uyuşmazlıklarını, uluslararası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye düşürmeyecek biçimde, barışçı yollarla çözerler.”¹¹⁷

Devletlerin uyuşmazlıkları barışçıl çözümüne dair söz konusu bu yükümlülüğün haricinde BM Şartı'nın 33. maddesinde¹¹⁸ de çözüm yollarına dair serbestiyet ilkesi açıkça ifade edilmiştir. Bu çerçevede, devletlerin aralarında bulunan sorunları uluslararası hukuk kapsamında çözümlenmeleri, BM Şartı'nın da Giriş kısmında ve 1. maddesinde açıkça belirtmiş olduğu “dünya barışının ve güvenliğinin muhafazası ve temini” misyonunun da yegâne gereği olmaktadır.

Türkiye ile Yunanistan'ın deniz yetki alanlarına dair problemlerinin özünde, iki devletin arasındaki deniz havzasının kısıtlı alanı bulunmaktadır. Doğu Akdeniz sorunundan da daha eski bir geçmişe dayanan Ege sorunu iki devlet arasında her zaman gerginlik oluşturmaya müsait bir uyuşmazlık olarak süregelmiştir. Bu çerçevede, Ege sorununun sadece sahaya yansımalarının olmadığı, yargı kararları boyutunda da Uluslararası Adalet Divanı'nın önüne gitmiş bir ihtilaf olduğu söylenmelidir. Divan'ın önüne daha önce Ege Kıta Sahaneliği Davası ile getirilmiş ve bu soruna dair Divan'ın yaklaşımı, Doğu Akdeniz'deki sorunun da UAD veya diğer yargı organlarından birine taşınması ihtimaline dair bazı ipuçları vermesi açısından da elzem görünmektedir. Ege Kıta Sahaneliği Davası kapsamında ise ilk olarak, 1975 yılındaki NATO zirvesinde dönemin liderleri Süleyman Demirel ve Konstantin Karamanlis

¹¹⁶ Nitekim bu konuda realist yazar H.J. Morgenthau da devletlerin en büyük önceliklerinin “ulusal çıkar”ları olduğunu ifade etmektedir. Hans J. Morgenthau, ‘The Primacy of the National Interest’ [1949] *The American Scholar* 207, 210.

¹¹⁷ BM Şartı'nın Türkçe tercümesi için bkz. T.C. Adalet Bakanlığı, <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2212020141836bm_01.pdf> Erişim Tarihi: 17 Nisan 2022.

¹¹⁸ BM Şartı'nın 33. maddesi şu şekildedir:

“1. Süreğitmesi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanlar, her şeyden önce görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yolları ile, bölgesel kuruluş ya da anlaşmalara başvurarak veya kendi seçecekleri başka yollarla buna çözüm aramalıdır.

2. Güvenlik Konseyi, gerekli gördüğünde tarafları aralarındaki uyuşmazlığı bu gibi yollarla çözmeye çağırır.”

arasında yapılan görüşme sonucu açıklanan Brüksel Bildirisi'nin varlığına işaret edilmelidir. Söz konusu Bildiri'ye göre, Yunanistan'ın ana iddiası, iki taraf liderlerinin Ege Kıta Sahaneliği sorununun Lahey'de çözümlenmesine karar verdiklerine dair çıkarımıdır. Bu Bildiri'den sonraki süreçte, Yunan tarafı Türkiye'nin Ege deniz sahasında yaptığı bazı sismik araştırma faaliyetlerinin hukuka aykırı olduğundan bahisle söz konusu bu Bildiri'ye iki devlet arasında UAD'yi yetkili kılan bir tahkimname olarak yaklaşarak Ege Sorunu'nu 1976 yılında UAD'ye taşımıştır. Türk tarafı ise çeşitli gerekçelere dayanarak UAD'nin yetkisizliğini ileri sürmüştür.¹¹⁹ Divan ise kararında Bildiri'nin UAD'yi taraflar arasında açıkça yetkili kılan bir irade uyuşmasını yansıtmadığı ifade etmiş ve Türkiye'nin yetkisizlik itirazını kabul etmiştir. Ayrıca Divan Türkiye'nin Ege'de girişmiş olduğu tek taraflı sismik araştırma faaliyetlerinin, tarafların lehine ve aleyhine telafisi mümkün olmayacak boyutta bir durum oluşturmadığından bahisle Yunanistan'ın bu konudaki ihtiyati tedbir talebini de reddetmiştir.¹²⁰ Divan'ın bu tutumu, Doğu Akdeniz'deki uyuşmazlığın mahkeme önüne getirildiği ihtimalde, Yunanistan'ın Türkiye'nin şu ana kadar sahada giriştiği sismik faaliyetleriyle ilgili ileri sürebileceği muhtemel bir ihtiyati tedbir talebinin de Divan tarafından reddedilme ihtimalinin yüksek olduğunu da açıkça göstermektedir.

Uyuşmazlıkların barışçıl çözümüne dair çerçeve sadece BM Şartı kapsamında düzenlenmiş değildir. Bu hususta uluslararası hukukun spesifik alanlarında da ayrı çözüm mekanizmalarının öngörülmüş olduğu söylenmelidir. Bunların en büyük örneklerinden birini de uluslararası deniz hukuku uyuşmazlıklarına yönelik BMDHS bünyesindeki çözüm mekanizmaları teşkil etmektedir. Bu noktada, BMDHS'nin XV. Bölümü ve devamında taraflar arası çıkabilecek uyuşmazlıklara karşı çözüm yollarına değinen hükümler bulunmaktadır. BMDHS'nin 287. maddesinin 1. fıkrasında bu uyuşmazlık çözüm yolları, tarafların aralarında tercih edecekleri başka yolları da dışlamayacak şekilde ifade edilmiştir:

1. Bu Sözleşmeyi imzalarken, onaylarken veya ona katılırken yahut daha sonra herhangi bir zamanda bir Devlet, yazılı bir bildirim ile bu Sözleşmenin yorumlanması veya uygulanması ile ilgili uyuşmazlıkların halledilmesi konusunda aşağıdaki araçlardan birini veya daha fazlasını seçmekte serbest olacaktır:

- a) Ek VI'ya göre kurulmuş olan Milletlerarası Deniz Hukuku Mahkemesi;
- b) Milletlerarası Adalet Divanı;
- c) Ek VII'ye göre oluşturulan bir hakem mahkemesi;
- d) Ek VII'de belirtilen uyuşmazlık kategorilerinden bir veya daha fazlası için (gene) Ek VIII hükümlerine göre oluşturulan özel bir hakem mahkemesi.

Görüldüğü üzere uyuşmazlık çözümünde devletlere seçenek bakımından bir serbesti tanınmıştır. Buradaki "c" ve "d" bentlerindeki tahkim mahkemeleri arasındaki fark, ikincisinin vakıa tespit etme yetkisini haiz olmasıdır ve "d" bendindeki tahkime henüz hiç başvuru

¹¹⁹ H. Hakan Erkiner ve M. Emin Büyük, 'Türk-Yunan İlişkileri Kapsamında Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığının Çözüm Yeri Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı Olabilir mi?' (2021) 27(2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1013, 1017.

¹²⁰ ibid 1017-1018.

rulmamış olduğu da not edilmelidir.¹²¹ Fakat ayrıca ifade edilmelidir ki BMDHS 287/3'e göre BMDHS ile bağlı olan bir devletin hangi uyuşmazlık yolunu seçtiğine dair herhangi bir bildirimde bulunmadığı hallerde, Ek VII'ye göre oluşturulmuş bir hakem mahkemesinin başvuru yolu olarak seçildiğinin kabulü gerekmektedir. Ayrıca, bu noktada önem arz eden bir başka hüküm ise BMDHS 298. madde hükmüdür. Bu hükme göre BMDHS'ye taraf olan devletler, bazı hususları BMDHS kapsamında bir yargı organına dair bildirimde bulunmuş olsalar dahi çekince koymak suretiyle söz konusu yargı yetkisi dışında tutabilmektedir. Bu hüküm kapsamında devletlerin istisna olarak dışarıda tutabileceği hususlardan biri de BMDHS 298/1'e göre deniz yetki alanlarına dair sınırlandırmalardır.

Günümüzde BMDHS'ye taraf olan devletlerin yalnızca yaklaşık dörtte birinin bu bildirimini yaptığı bilinmektedir.¹²² Bu açıdan BMDHS'ye taraf olan bölge ülkelerine bakıldığında, Yunanistan'ın Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'ni seçtiği; Mısır'ın da Ek VII'ye göre oluşturulmuş bir hakem mahkemesini seçtiği görülmektedir. BMDHS'ye taraf olan bir diğer havza ülkesi GKRY'nin ise herhangi bir seçim yapmadığı için bu hususta yine hakem mahkemesini seçmiş kabul edilebileceği görülmektedir.¹²³ Burada ayrıca, bölge devletlerinden Mısır ve Yunanistan'ın BMDHS 287 hükmü kapsamında seçmiş oldukları yargı makamlarının yargı yetkisine BMDHS 298 hükmü kapsamında deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair çekince koydukları görülmektedir. Öte yandan Yunanistan'ın UAD'nin de yargı yetkisini tanıırken deniz hukuku sınırı belirlemelerine karşı Mahkeme'nin yargı yetkisine çekince koyduğu bilinmelidir.¹²⁴ Bölge devletlerinden GKRY ve Mısır'ın ise UAD'nin yargı yetkisine dair böyle bir çekince koymadığı görülmektedir.

Türkiye açısından sorunun hukuki çözümüne bakıldığında, Türkiye'nin hukuki başvuru yollarına gitmeden önce bir MEB ilanı yapması ve bu yönde bir ulusal mevzuat oluşturması gerekliliği dile getirilmesi gereken bir noktadır. Nitekim bu durumun uyuşmazlığın çözümü için önemli bir adım olacağı açıktır. Kaldı ki Türkiye'nin Karadeniz'deki MEB alanlarının belirlenmesindeki devlet uygulaması da önce tek taraflı olarak MEB ilan edilmesi ve müteakiben ilgili devletlerle sınırlamalar konusunda andlaşmalara girişilmesi şeklinde olmuştur.¹²⁵

Hukuki başvuru yolları açısından bakıldığında ise Türkiye'nin BMDHS'ye taraf olmadığı ve aynı zamanda UAD'nin zorunlu yargı yetkisini tanımadığı görülmektedir. Bundan mütevellit, Türkiye'nin BMDHS 287 kapsamında bir yargı yetkisi oluşturulması suretiyle BMDHS şemsiyesi altında bir yargı makamına gitmesi mümkün gözükmemektedir. Fakat buna rağmen Türkiye'nin UAD'ye, ITLOS'a veya herhangi bir tahkim yöntemine başvuru yapmasında hukuken bir engel bulunmamaktadır. Nitekim taraflardan Yunanistan'ın¹²⁶

¹²¹ Kuran (n 12) 335.

¹²² ibid 334.

¹²³ Ülkelerin seçim tablosu için bkz. United Nations, <https://www.un.org/depts/los/settlement_of_disputes/choice_procedure.htm> Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2022.

¹²⁴ Yunanistan'ın bu noktadaki çekinceleri için bkz. International Court of Justice, <<https://www.icj-cij.org/en/declarations/gr>> Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2022.

¹²⁵ Yaycı (n 36) 56-57.

¹²⁶ Kerem Congar, 'Yunanistan Başbakanı: Türkiye ile Akdeniz'deki sınır meselesini çözemezsek konu Lahey'e taşınır', *Euronews*, (29 Aralık 2019) <<https://tr.euronews.com/2019/12/29/yunanistan-basbakan-turkiye-ile-akdeniz-deki-s-n-r-meselesini-cozemezsek-konu-lahey-e-tas>> Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2022.

(her ne kadar çekince koymuş olsa da) ve Türkiye'nin¹²⁷ bu yönde iradelerinin de olduğu söylenebilmektedir. Türkiye ile diğer taraf ülkelerin Uluslararası Adalet Divanı'na başvurusu ise (I) devletlerarası bir tahkimname, (II) (varsa) önceden yapılmış bir uluslararası anlaşma metni, (III) tek taraflı bir bildirim veya (IV) bir tarafın Divan'ın yargı yetkisini tanımayan bir tarafı davaya çekerek o tarafın zımni olarak Divan'ın yetkisini tanımamasına yol açan *fórum prorogatum* yoluyla olabilecektir.¹²⁸ Bölge ülkelerinin UAD'ye başvuru yönünde bir iradelerinin olduğu düşünülecek olursa Türkiye'nin UAD'ye taraflar arası yapılacak tahkimname ile başvurması kanaatimizce en makul seçenek olarak durmaktadır. Kaldı ki kanaatimizce, Yunanistan ile GKRY'nin bu yönde UAD'ye ikili bir başvuruda bulunması halinde Türkiye'nin de dolaylı olarak haklarının etkilenmesi ve kendisine ait olabilecek muhtemel deniz yetki alanlarının her halükârda yine Divan'ın önüne taşınması da ihtimaller arasındadır. Böyle bir senaryoda, her ne kadar Divan'ın çıkarları etkilenen Türkiye'nin davaya katılım talebini kabul etmesi pek muhtemel görünse de Türkiye'nin davada üçüncü taraf olarak kalması, deniz yetki alanlarına dair çıkarlarının korunması açısından olumsuz etki doğurmaya müsait bir durum olmaktadır. Tüm bu yönlerden düşünüldüğünde, kanaatimizce Türkiye'nin UAD veya diğer yargı yollarından kendisine diğer devletlerce biçilen alandan daha az bir alana sahip olmayacağı ve bu yargı organlarının kararlarına binaen kendi tezlerine çok yakın bir alana sahip olması yönünde hükmedilebilecektir. Dolayısıyla Türkiye'nin meseleyi hukuki yoldan çözüm için uluslararası yargıya taşınması kanaatimizce büyük önem arz etmektedir.

4. SONUÇ

Asya ile Avrupa kıtaları arasında önemli bir konumda bulunan Doğu Akdeniz bölgesinde son dönemlerde bulunan ve potansiyeli hakkında tahmin yürütülen enerji kaynaklarının, bölgenin önemini sadece Türkiye açısından değil, tüm kıyıdaş devletler açısından artırdığı bir gerçektir.

Enerji kaynaklarının varlığının ortaya çıkmasını müteakip bazı kıyıdaş devletlerin tek taraflı olarak attıkları adımlar ve ileri sürdükleri yetki iddiaları Türkiye'nin bu alanda uluslararası hukuktan doğan haklarına hanel getirecek boyuta ulaşmıştır. Türkiye ise bu hamlelere karşı tezlerini diplomatik ve akademik mecralarda dile getirerek veya devlet uygulaması teşkil edebilecek faaliyetlere girişerek yanıt vermeye çalışmaktadır. Türkiye ile diğer bölge devletleri arasındaki uyuşmazlığın Doğu Akdeniz havzasının belli bir bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışma kapsamında ortaya konduğu üzere Türkiye'nin ileri sürdüğü tezlerin de genel olarak uluslararası hukuk prensipleri ile uyum içinde olduğu söylenebilmektedir. Fakat açıkça ifade edilmelidir ki Yunanistan'ın iddialarına karşı bir anakara devleti olarak yargı kararları ve uluslararası hukuk prensipleri ışığında çok güçlü bir hukuki cevap verilebiliyorken, GKRY'nin her ne kadar Türkiye tarafından tanınmasa da tüm dünyada Kıbrıs'taki tek temsilci devlet ve yine AB üyesi bir ada devleti olarak tanınması ayrıca önem arz etmektedir. Öte yandan bölgede Türkiye gibi kıyı şeridi uzun bir kara devleti olan

¹²⁷ Yorgo Kirbaki, 'Çavuşoğlu'ndan Atina'ya diyalog çağrısı', *Hürriyet*, (23.12.2019) <<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/cavusoglundan-atinaya-diyalog-cagrısı-41403612>> Erişim Tarihi: 09 Mayıs 2022.

¹²⁸ Uluslararası Adalet Divanı'na başvuru mekanizmaları için bkz. Pazarcı (n 1) 449-450.

Mısır'ın ise Türkiye ile gerilen siyasi ilişkilerinin de etkisiyle Türkiye ile iş birliğiyle daha kazançlı çıkacağı gerçeğine rağmen bölgenin diğer iki aktörüyle aynı safta yer aldığı görülmektedir.

Doğu Akdeniz havzasındaki deniz yetki alanı problemini, Türkiye açısından aslında Kıbrıs meselesinin denize yansıyan bir uzantısı olarak da görmek mümkündür. Kıbrıs meselesi özünde uluslararası hukukun konusunu teşkil eden ve BMGK'nin ajandasında bulunan bir sorundur. Dolayısıyla Kıbrıs meselesi gibi kırılgan bir sorunu da içinde barındırdığı düşünüldüğünde, söz konusu deniz yetki alanı meselesinin bölge devletlerinin tek taraflı maksimalist çizgiye varan taleplerinin bir uzlaşısı olarak değil; ortak olarak kabul gören uluslararası hukuk zemininde çözülmeye müsait olduğu görülebilmektedir. Nitekim her ne kadar uluslararası hukuka güven duygusu özellikle bölge devletleri açısından sorgulanan bir mefhum olsa da Türkiye'nin uluslararası hukuka uygun davranışını uluslararası yargıya taşıması ile ortaya koyması önem arz etmektedir. Bu yönde bir tutum kanaatimizce hem Türkiye'nin çıkarları için müspet olacak hem de sorunun sürüncemede kalmasının önüne geçecektir. Ayrıca bu yönde bir yaklaşım, Türkiye'nin sorunun müspet olarak çözümüne dair iradesini de hem bölge devletlerine hem de bölge-dışı aktörlere gösterecektir.

KAYNAKÇA

- Acer Y., *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları* (Seta Yayınları 2021)
- Acer Y., 'Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye' (2020) 293 Seta Perspektif 4. <<https://setav.org/assets/uploads/2020/08/P293.pdf>> Erişim Tarihi: 8 Mart 2022
- Acer Y., 'Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye' (2020) 147(65) Adalet Dergisi 13
- Acer Y., 'Yunanistan'ın Adalara Dair Hukuksal Çelişkileri Yunanistan-İtalya Deniz Sınırı Antlaşması Örneği' (2020) 329, Seta Analiz <<https://setav.org/assets/uploads/2020/08/A329.pdf>> Erişim Tarihi: 11 Aralık 2020
- Acer Y., 'Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama' (2008) 4(16) Uluslararası Hukuk ve Politika 1
- Ak G., 'Meis, Karaada ve Fener Adası'nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununa Muhtemel Etkileri' (2015) 11(41) Uluslararası Hukuk ve Politika 123
- Aksar Y., *Temel Metinler ve Davalarla Uluslararası Hukuk* (Seçkin Yayınları 2017)
- Aust A., *Handbook of International Law* (2nd edn, Cambridge University Press 2010)
- Award in the arbitration regarding the delimitation of the maritime boundary between Guyana and Suriname* [2007] United Nations Ad-hoc Arbitration Rep. XXX, 1
- Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings (Maritime Delimitation) (Eritrea/Yemen)* [1999] Reports of International Arbitral Awards Vol. XXII, 335
- Balkaş Ö., 'Doğu Akdeniz'de Doğal Gaz Keşifleri, Pazarlama Senaryoları, Enerji Güvenliği ve Jeopolitika' [2019] TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası 1
- Baran D., 'Yunanistan-Mısır Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Anlaşması'nın Kodları' (2020) Perspektif Online <<https://www.perspektif.online/yunanistan-misir-deniz-yetki-alanlarini-sinirlandirma-anlasmasinin-kodlari/>> Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021
- Başeren S. H., 'Mısır-Yunanistan anlaşması ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki uygulamaları' (Anadolu Ajansı, 26 Ağustos 2020) <<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/misir-yunanistan-anlasmasi-ve-turkiye-nin-dogu-akdeniz-deki-uygulamalari/1953584>> Erişim Tarihi: 8 Mart 2022
- Başeren S. H., *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı* (TÜDAV Yayınları 2010)

- Başeren S. H., 'Eritre /Yemen Kararı'nın Ege Kıta Sahaneliği Sınırlandırmasına Tesirleri' in Aslan Gündüz ve Hüseyin Öztürk (eds), *Ege Kıta Sahaneliği ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (TÜDAV Yayınları 2002)
- Bayıllıoğlu U., 'Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. Maddesinin Doğu Akdeniz'de Etkisi: Meis, Karaada ve Fener Adası'nın Statüsüne İlişkin Bir Değerlendirme' (2019) 23(2) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 185
- Birsellioglu M. E., 'Clashing Interests in the Eastern Mediterranean: What About Turkey?' (2019) 21(4) *Insight Turkey* 115
- Bozkurt E., 'Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı' (2006) 2(5) *Uluslararası Hukuk ve Politika* 50
- Case Concerning Maritime Delimitation in The Area Between Greenland and Jan Mayen (Denmark V. Norway)*, [1993] I.C.J. Rep 38
- Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)* [1985] I.C.J. Rep 13. [Libya-Malta Davası]
- Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)* [1982] I.C.J. Rep. 18
- Congar K., 'Yunanistan Başbakanı: Türkiye ile Akdeniz'deki sınır meselesini çözemsek konu Lahey'e taşınır', *Euronews* (29 Aralık 2019) <<https://tr.euronews.com/2019/12/29/yunanistan-basbakan-turkiye-ile-akdeniz-deki-s-n-r-meselesini-cozemezsek-konu-lahey-e-tas>> Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2022
- Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic, (UK, France)* [1978] United Nations Ad-hoc Arbitration Rep. XVII, 3
- Delimitation of the Maritime Boundary in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte d'Ivoire)* [2017] ITLOS Rep 4
- Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar)* [2012] ITLOS Rep. 4. [Bangladeş-Myanmar Davası]
- Dyke J. M. V., 'The Role of Islands in Delimiting Maritime Zones: The Case of the Aegean Sea' (1993) 8(1) *Ocean Yearbook Online* 44
- Ekathimerini, 'Greece and Italy sign 'historic' maritime borders accord' (9 June 2020) <<https://www.ekathimerini.com/news/253489/greece-and-italy-sign-historic-maritime-borders-accord/>> Erişim Tarihi: 5 Nisan 2022
- El Diwany I. A., 'Legal Rules Applicable to the Equitable Maritime Boundaries Delimitation in the Eastern Mediterranean Sea: An Egyptian Perspective' [2018] United Nations – The Nippon Foundation of Japan Fellowship Programme. <https://www.un.org/oceancapacity/sites/www.un.org.oceancapacity/files/eldiwany_ibrahim_un-nippon_researchpaper_15dec2018.pdf> Erişim Tarihi: 12 Nisan 2022
- Ergüven N. S., 'Karadeniz'de Deniz Alanı Sınırlandırması Davası (Romanya/Ukrayna) ve Uluslararası Hukuk Açısından Etkileri' (2014) 63(2) *AÜHFD* 309
- Erkiner H. H. ve M. Emin Büyük, 'Türk-Yunan İlişkileri Kapsamında Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığının Çözüm Yeri Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı Olabilir mi?' (2021) 27(2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1013
- Gedikli U. ve Taşkın Deniz, 'Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası' (2015) 7(3) *Alternatif Politika Dergisi* 399
- Gözügüzelli E., 'International Law Of The Sea and Megisti'n(2021) 4(1) *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi* 39
- Information note by Turkey, concerning its objection to the Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone [2004] *Law of the Sea Bulletin*, 17 February 2003 127
- International Court of Justice <<https://www.icj-cij.org/en/declarations/gr>> Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2022
- Ioannides N. A., *Maritime Claims and Boundary Delimitation Tensions and Trends in the Eastern Mediterranean Sea* (Routledge 2021)
- Ioannides N. A., 'Eastern Mediterranean Policy Note: Turkish Maritime Claims Offshore Cyprus' [2017] *Cyprus Center for European and International Affairs* 1 <https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/EMP_N_18.pdf> Erişim Tarihi: 5 Nisan 2022

- Kırbaki Y., 'Çavuşoğlu'ndan Atina'ya diyalog çağrısı' *Hürriyet* (23.12.2019) <<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/cavusoglundan-atinaya-diyalog-cagrisi-41403612>> Erişim Tarihi: 9 May 2022
- Kuran S., *Uluslararası Deniz Hukuku* (6. basım, Beta Yayınları 2020)
- Kuran S., Okur, A., Sarıbeyoğlu M., Günel R. V., *Uluslararası Hukuk Temel Metinler* (3. basım, Beta Yayınları 2014)
- Kütükçü M. Akif ve Kaya İ. S., 'Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Durumu' (2016) 6(2/1) Yaşam Bilimleri Dergisi 81
- Land and Maritime Boundury between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guineu intervening)* [2002] I.C.J. Rep 303
- Letter dated 18 March 2019 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, (A/73/804, 22 March 2019) <<https://undocs.org/pdf?symbol=en/A/73/804>> Erişim Tarihi: 7 Mart 2022
- 'Letter Dated 19 February 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations Addressed to the Secretary-General' (UN Digital Library, 19 February 2020) <<https://undocs.org/en/A/74/710>> Erişim Tarihi: 05 Ocak 2021
- 'Letter Dated 20 April 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations Addressed to the Secretary-General' (A/74/819, 21 April 2020.) <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N20/101/98/PDF/N2010198.pdf?OpenElement>> Erişim Tarihi: 5 Ocak 2021
- 'Letter Dated 25 April 2019 from the Chargé D'affaires a.i. of the Permanent Mission of Greece to the United Nations Addressed to the Secretary-General' (UN Digital Library, 30 April 2019) <<https://undocs.org/en/a/73/850>> Erişim Tarihi: 5 Ocak 2021
- Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)* [2009] I.C.J. Rep 61. [Romanya-Ukrayna Davası]
- 'Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua)*' [2018] I.C.J. Rep, 139
- Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain* [2001] I. C. J. Rep. 40
- Morgenthau H. J., 'The Primacy of the National Interest' (1949) 18(2) *The American Scholar* 207
- North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands)* [1969] ICJ Rep 3. [Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davası]
- Note verbale dated 12 March 2013 from the Permanent Mission of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General of the United Nations, 12 March 2013. <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/tur_note_re%20grc_12032013.pdf> Erişim Tarihi: 5 Ocak 2021
- Oytun O., 'Türkiye-Rusya ilişkilerinde Libya: Çatışma mı İşbirliği mi?' (2020) 11(91) *Ortadoğu Analiz* 70
- Özbek D., 'Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Etkisinin Değerlendirilmesi' (2019) 2(1) *DEHUKAMDER* 111
- Özkan A., 'Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılmasında Uluslararası Uygulamalar: Sözleşmeler, İçtihat ve Doktrin' (2015) 1(31) *The Journal of Academic Social Science Studies* 367
- Pazarıcı H., *Uluslararası Hukuk* (16. basım, Turhan Kitabevi 2017)
- Permanent Court of Arbitration (P.C.A), *The South China Sea Arbitration (The Republic of Philippines v. The People's Republic of China)*, PCA Case No 2013-19, 12 July 2016. [Güney Çin Denizi Tahkimi]
- Poulantzas, N. M., "The Status of Islands in the International Law of the Sea: Megisti Island" in Rüdiger Wolfrum, Maja Seršič ve Trpimir M, Brill Šošić (eds.), *Contemporary Developments in International Law Essays in Honour of Budislav Vukas* (Leiden 2015)
- Prescott V. ve Schofield C., *The Maritime Political Boundaries of the World*, (Martinus Nijhoff Publishers 2005)
- 'Proclamation 2667 September 28, 1945 Policy of the United States with respect to the natural sources of the subsoil and sea bed of the continental shelf.' (U.S. Department of Commerce, 12 August 2009) <https://www.gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf> Erişim Tarihi: 7 Mart 2022

- Resmî Gazete, 7 Aralık 2019, S. 30971. <<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191207.pdf>>
Erişim Tarihi: 8 Nisan 2022
- Roucunas E., 'Greece and the Law of the Sea' in T Treves (eds.), *The Law of the Sea* (Kluwer, Netherlands 1997)
- Shaw, M., *Uluslararası Hukuk* (Yücel Acer, İbrahim Kaya, M. Turgut Demirtepe et al. çev., 8. basım, TÜBA Yayınları 2018)
- Singil N., *Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Orantılılık İlkesinin Rolü* (On iki Levha Yayınları 2020)
- Siousiouras P. ve Chrysochou G., 'The Aegean Dispute in the Context of Contemporary Judicial Decisions on Maritime Delimitation' (2014) 3(1) *Laws* 12
- Strati A., 'Greece and the Law of the Sea: A Greek Perspective' in Aldo Chircop, André Gerolymatos, John O. Iatrides (eds.), *The Aegean Sea after the Cold War* (Palgrave Macmillan 2000)
- T.C. Adalet Bakanlığı, <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2212020141836bm_01.pdf>
Erişim Tarihi: 17 Nisan 2022
- Tanaka Y., *The International Law of the Sea* (3rd edn, Cambridge University Press 2019)
- Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)* [2012] I.C.J. Rep 624
- Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras)* [2007] I.C.J. Rep. 659
- Tzionis T., 'Recent developments in the continental shelf/EEZ of the Republic of Cyprus' (2019) Ministry of Foreign Affairs Republic of Cyprus Policy Note Nicosia 11. <<https://cyprusinuk.com/wp-content/uploads/2019/06/FOR-WEB-Presentation-to-EU-HoMs-31.05.2019-FINAL-31.05.2019ii.pdf>>
Erişim Tarihi: 2 Ocak 2021
- United Nations Security Council, S/RES/2259, (2015), 7598th Meeting, 23 December 2015. <<https://undocs.org/en/S/RES/2259>> Erişim Tarihi: 7 Mart 2022
- United Nations, <https://www.un.org/depts/los/settlement_of_disputes/choice_procedure.htm> Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2022
- US Department of State, Continental Shelf Boundary Italy-Spain, <<https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/12/LIS-90.pdf>> Erişim Tarihi: 18 Nisan 2022
- Yaycı C., 'Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Libya'nın Rolü ve Etkisi' (2011) 7(14) *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 17
- Yiallourides C., *Maritime Disputes and International Law Disputed Waters and Seabed Resources in Asia and Europe* (Routledge 2019)